

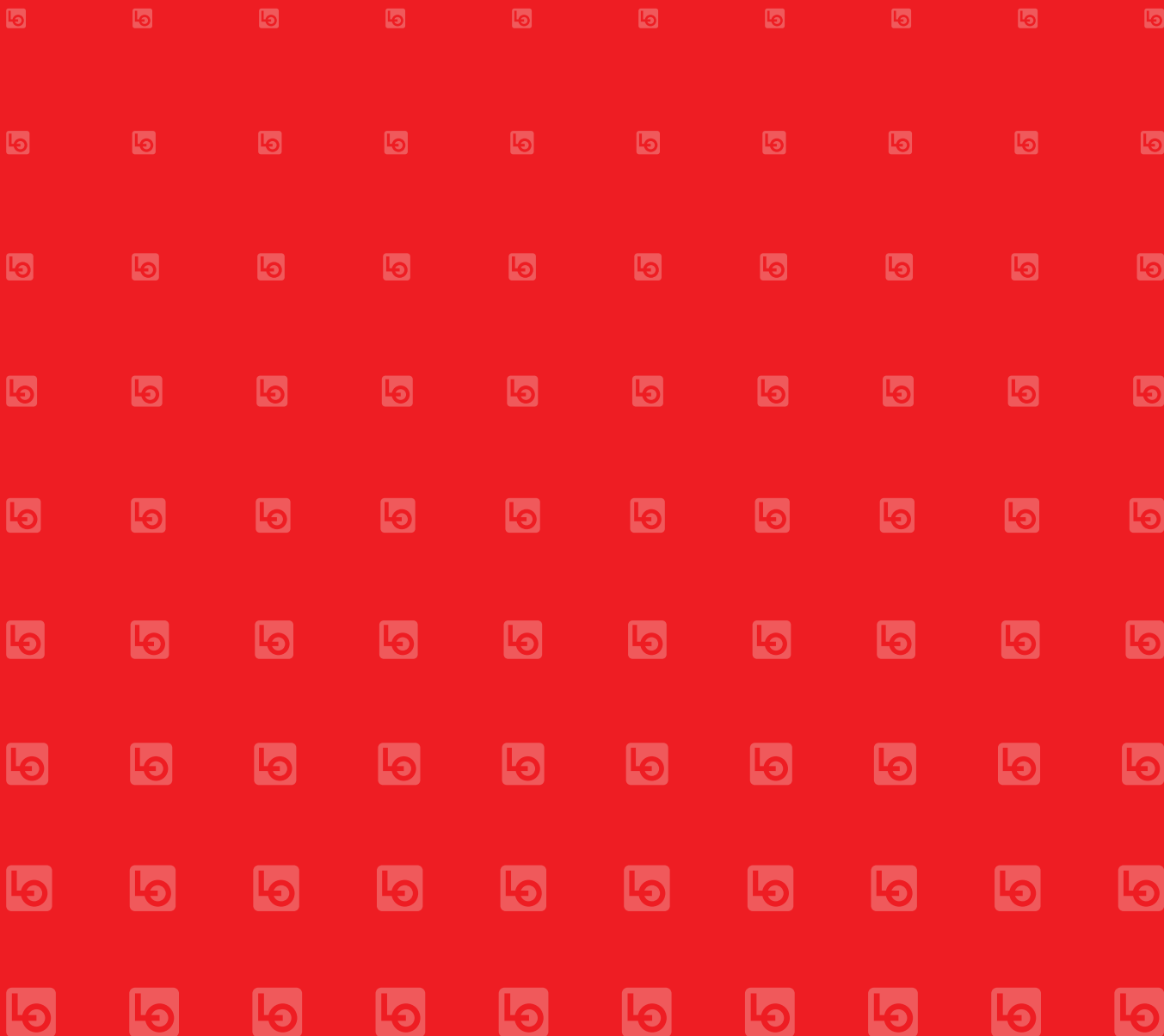
Debathefte med foreløpig dagsorden, praktiske opplysninger, tidsfrister, samt LO-sekretariatets forslag til debattgrunnlag for LOs handlingsprogram 2021–2025 og LOs organisasjonsprogram 2021–2025.

LO-kongressen 2021

Velkommen til debatt

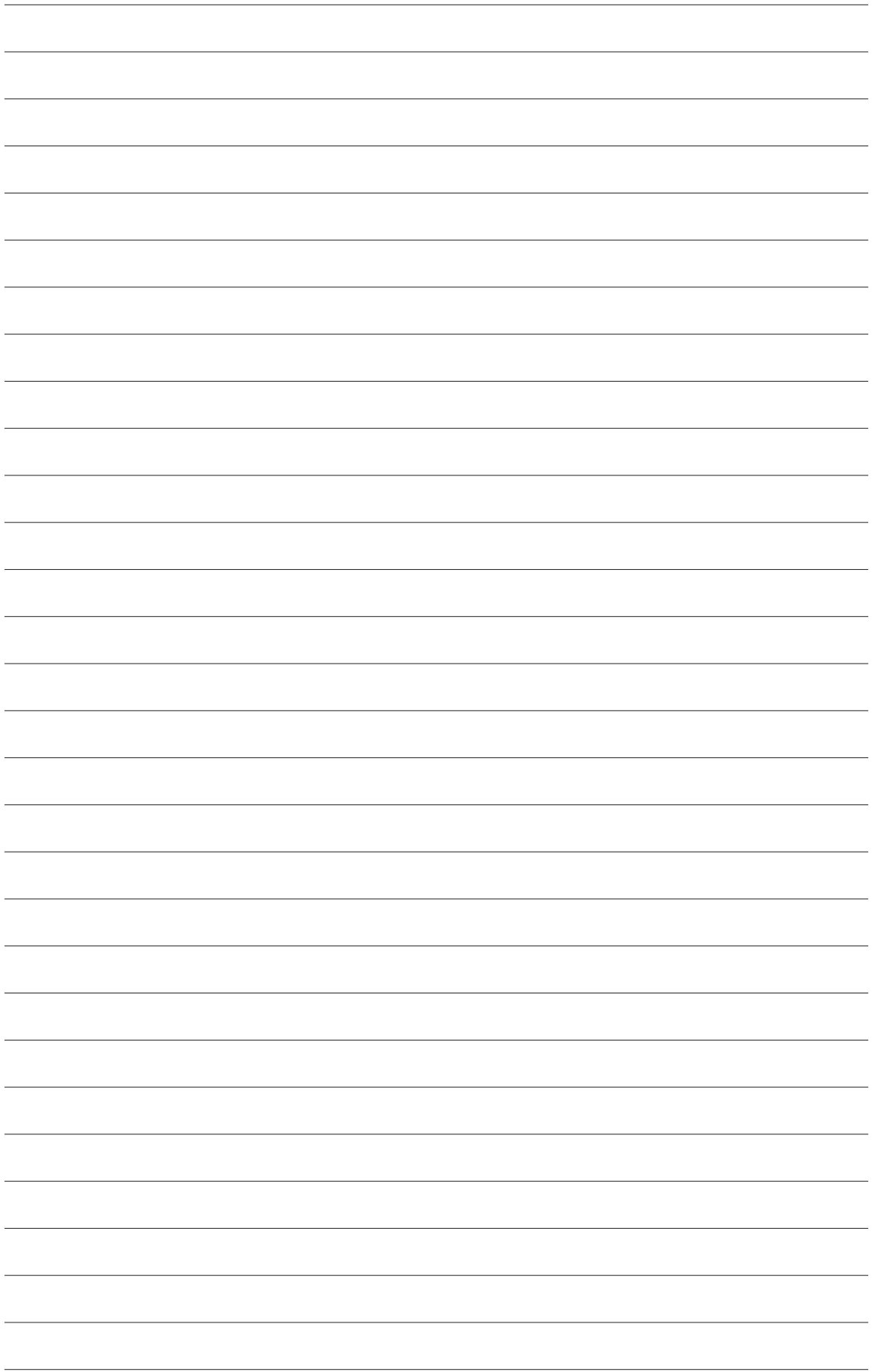
foran LOs 35. ordinære kongress

3. til 7. mai 2021

Innhold

Del 1	
Velkommen til kongressdebatt	4
Praktiske opplysninger	6
Forslagsrett til kongressen	6
Foreløpig dagsorden for LO-kongressen i 2021	6
Oversikt over nyttige bakgrunnsdokumenter	6
Slik går dere fram	7
Frister	7
Del 2	
Forslag til LOs handlingsprogram 2021–2025	9
Del 3	
Forslag til LOs organisasjonsprogram 2021–2025	41

Velkommen til kongressdebatt

Kjære medlemmer og tillitsvalgte i klubber, foreninger, forbund og lokalledd – velkommen til kongressdebatt!

Den 3. til 7. mai 2021 samles 300 valgte delegater fra hele den store LO-familien til kongress i Folkets Hus i Oslo – vår egen storstue. Der skal vi vedta LOs politikk og planer for perioden 2021 til 2025.

Fram til da gjennomfører vi en omfattende demokratisk debatt i alle våre organisasjonsledd. Dette er Norges største politiske verksted der alle de nå mer enn 950.000 medlemmene av LOs forbund kan bidra – også du.

Debattgrunnlag

I dette heftet finner du LO-sekretariatets forslag til handlingsprogram for 2021–2025, som grunnlag for debatten. Forslaget bygger på programmet for inneværende kongressperiode, men med enkelte oppdateringer. Programmet legger til grunn at det er den særegne norske modellen, med jevn fordeling, en sterk velferdsstat og ikke minst et godt organisert arbeidsliv som har gjort Norge til ett av de beste landene å bo i.

Samtidig er vi ikke blinde for at vi står overfor utfordringer: Klimaproblemene, økende forskjeller mellom folk og et arbeidsliv der flere føler seg utsatt er eksempler på dette. Vi må vite hva det gode samfunnet er, og vi må peke på det som er utfordringene, for å kunne gå i riktig retning.

Den største endringen i handlingsprogrammet er at kapittelet om LOs organisatoriske arbeid er løftet ut, og har dannet grunnlaget for det forslaget til organisasjonsprogram som dere også finner i dette heftet.

Delta i debatten

Jeg håper du vil delta i debatten – om LOs politikk, LOs organisasjon, vedtektene og andre ting som kongressen skal vedta. Forslagene som kommer fra medlemmer og tillitsvalgte i klubber, foreninger, avdelinger og lokalorganisasjoner skal, i tråd med vedtektenes § 4.4, sendes til LOs regionkontorer og forbund. Disse behandler forslagene, og endelige vedtak fattes av LO-kongressen i mai 2021.

Det LO-kongressen vedtar, former LOs politikk, men har betydning utover dette. LO er, med snart én million medlemmer, en viktig aktør i norsk samfunnsliv. LO-kongressen representerer hele arbeidslivet. Vår evne til å finne helhetlige løsninger og gode kompromisser, på tvers av sektorer og bransjer, bidrar til å forme Norges politikk.

God debatt!

A handwritten signature in black ink, which appears to read 'Hans-Christjan Gabrielsen'. The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke at the end.

Hans-Christjan Gabrielsen
LO-leder

Praktiske opplysninger

Forslagsrett til kongressen

Ifølge LOs vedtekter § 4.4, er det forbundene og LOs regionkonferanser som har forslagsrett til kongressen. Debatten i forbundenes grunnorganisasjoner og i fylkene skal kunne ut i forslag fra forbundene og regionkonferansene som skal formelt behandles på kongressen.

Dette heftet inneholder LO-sekretariatets forslag til handlingsprogram for kongressperioden 2021–2025 og LO-sekretariatets forslag til organisasjonsprogram 2021–2025, som grunnlag for debatten og innsending av forslag. Grunnorganisasjonene inviteres også til å diskutere de andre sakene som skal behandles på kongressen, se punktet Foreløpig dagsorden.

Foreløpig dagsorden

Forslag til foreløpig dagsorden for kongressen ble vedtatt i LOs sekretariat 07.10.2019.

1. Åpning
2. Konstituering
3. Beretninger
4. Regnskaper
5. LOs egen organisasjon
6. Vedtekter
7. Den faglige og politiske situasjonen
8. Handlingsprogram
9. Hovedavtalene
10. Valg
11. Avslutning

Nyttige bakgrunnsdokumenter

Følgene bakgrunnsdokumenter kan være nyttige:

Hovedavtalen for det aktuelle området

LOs vedtekter

LOs handlingsprogram 2017–2021

Uttalelser fra LO-kongressen 2017

Disse dokumentene finner dere på LOs internettsider: www.lo.no. Dokumenter kan også fås ved henvendelse til LOs regionkontorer eller til LOs informasjons- og rådgivningsavdeling.

Slik går dere fram

Det er forbundene og LOs regionkonferanser som har forslagsrett til kongressen. Forslag fra forbundenes organisasjonsledd, klubber, foreninger og avdelinger, må derfor sendes til det aktuelle forbundet. Forslag fra LOs lokalorganisasjoner må sendes til LOs regionkontorer.

De innsendte forslagene vil være grunnlag for forbundene og regionkonferansene når de skal forme ut og vedta sine forslag til kongressen.

Forslagene skal inneholde:

- Navnet på klubb/forening/avdeling/lokalorganisasjon
- Hvilket dagsordenpunkt forslaget fremmes til
- Forslaget
- Begrunnelse

Husk: Bare ett tema per forslag.

Frister

Fristene for innsending av forslag er behandlet i LOs sekretariat 07.10.2019, og fastsatt i henhold til vedtektene slik:

Klubber, fagforeninger og avdelinger sender sine forslag til sitt fagforbund innen 1. august 2020.

LOs lokalorganisasjoner sender sine forslag til LOs regionkontor innen 1. august 2020.

Forbundene og LOs regionkonferanser sender sine forslag til LO innen 1. november 2020.

På grunnlag av de innsendte forslagene fra forbundene og LOs regionkonferanser, utarbeider LO-sekretariatet innstillinger til vedtak til punktene på dagsorden. Disse sendes organisasjonsleddene innen 1. mars 2021.

Abonner på nyhetsbrev

Følg kongressforberedelsene og få andre nyheter fra fagbevegelsen med gratis abonnement på LOs nyhetsbrev. www.lo.no/nyhetsbrev

**Forslag til
LOs handlingsprogram
2021-2025**

Debattefte, del 2

Innhold, del 2

1	1. Det store bildet	3
2	2. Å lære	5
3	2.1 Barnehage	5
4	2.2 Skolefritidsordning	6
5	2.3 Grunnopplæringen	6
6	2.4 Fag- og yrkesopplæring	6
7	2.5 Universitets- og høyskoleutdanning	7
8	2.6 Fagskole	7
9	2.7 Læring i arbeidslivet	8
10	3. Å skape	9
11	3.1 Økonomisk styring	9
12	3.2 Partssamarbeid og kompetanse	9
13	3.3 En aktiv arbeidsmarkeds- og kompetansepolitikk	10
14	3.4 En åpen økonomi	10
15	3.5 EU og EØS	11
16	3.6 Forskning og utvikling	12
17	3.7 Lavutslippssamfunnet	12
18	3.8 En aktiv næringspolitikk	13
19	3.9 Produksjon	13
20	3.10 Statlig eierskap	15
21	3.11 Infrastruktur	15
22	3.12 Kultur, idrett og media	15
23	4. Å jobbe	17
24	4.1 Tariffpolitikk og faglige rettigheter	17
25	4.2 Arbeidsliv under press	17
26	4.3 Bemanningsbransjen	19
27	4.4 Arbeidsmiljø	19
28	4.5 Arbeidstid	20
29	4.6 Likestilling og likelønn	21
30	5. Å dele	23
31	5.1 Fordeling gjennom lønn	23
32	5.2 Fordeling gjennom skatt	23
33	5.3 Fordeling gjennom overføringer og offentlig tjenesteyting	24
34	6. Å ta vare på	25
35	6.1 En sterk velferdsstat	25
36	6.2 Velferd, ikke marked	25
37	6.3 Trygder, pensjoner og sosialhjelp	26
38	6.4 Bolig	26
39	6.5 Trygghet i hverdagen	27
40	6.6 Innvandring, flyktninger og integrering	27
41	7. Å mestre internasjonaliseringen	29
42	7.1 Demokratibygging og anstendig arbeid	29
43	7.2 Forsvars- og sikkerhetspolitikk	30
44	7.3 Internasjonalt faglig samarbeid	30

1. Det store bildet

46 Norge er for de aller fleste av oss et godt samfunn å bo i. Et tilnærmet gratis helsevesen,
 47 gratis skole og et godt utviklet sosialt sikkerhetsnett har bidratt til et samfunn som sikrer at
 48 man blir tatt vare på dersom det skjer noe uforutsett i livet. En sterk arbeidsmiljølovgivning,
 49 kombinert med sterke, ansvarlige fagforeninger og et regulert arbeidsliv, sikrer et trygt og
 50 bærekraftig arbeidsliv. Et velfungerende demokrati der beslutninger fattes i fellesskap, og
 51 der sivile organisasjoner og fri presse spiller en viktig rolle, er avgjørende for det enkelte
 52 menneskes frihet. Vi har tilgang til ren natur der vi bor, det er lite kriminalitet og konfliktni-
 53 vået i samfunnet er lavt. Kvinner og menn er mer likestilt enn noen gang tidligere, og alle
 54 kan delta på samfunnsarenaene uansett kjønn. Små forskjeller og et samfunn der mennes-
 55 ker møtes på felles arenaer bidrar til trygghet og tillit. Det skaper et «vi», uten å gå på be-
 56 kostning av «jeg». Kombinasjonen av en sterk velferdsstat og en forholdsvis jevnt fordelt
 57 privat velstand sikrer en god balanse mellom individuell frihet og trygghet i fellesskapet.

58 Den norske modellen har gitt høy økonomisk vekst og fordelt velstanden jevnt. Modellen
 59 står seg således både økonomisk og sosialt. Kjernen i den norske samfunnsmodellen ligger
 60 i arbeidslivet, der velorganisert arbeidsliv og trepartssamarbeid er det mest grunnleggende
 61 særtrekket. Lønnsdannelsen og sentrale deler av den økonomiske politikken hviler på at vi
 62 har organiserte parter i arbeidslivet. Høy organisasjonsgrad letter koordineringen og gir en
 63 lønnsdannelse som gjør det mulig å holde høy sysselsetting og lav ledighet.

64 Den norske modellen møtes med interesse blant samfunnsbyggere i andre deler av ver-
 65 den. Modellen har skapt høy sysselsetting, god omstillingsevne og et lærende arbeidsliv.
 66 Dette samfunnet har ikke kommet av seg selv. Organiserte interessefellesskap har bidratt
 67 til å bygge ut det norske demokratiet og den norske velferdsstaten. Ikke minst har arbei-
 68 derbevegelsen spilt en viktig rolle for å sikre demokrati, organisert arbeidsliv, økonomisk
 69 vekst, likestilling, jevn fordeling og trygghet for innbyggerne. Det fagligpolitiske samarbei-
 70 det mellom LO og Arbeiderpartiet har vært avgjørende for at våre verdier har fått prege det
 71 norske samfunnet, og vil også være det i framtiden. Norge er i dag et eksempel på at jevn
 72 fordeling ikke står i veien for økonomisk vekst, men snarere er en forutsetning for den.

73 **LO ønsker å videreføre og styrke disse trekkene ved det norske samfunnet. Samtidig**
 74 **står vi overfor viktige utfordringer:**

- 75 • De økonomiske forskjellene vokser, andelen fattige er økende.
- 76 • Flere unge og personer med nedsatt funksjonsevne sliter med å få innpass og fotfeste i
 77 arbeidsmarkedet. Personer uten fullført videregående opplæring står særlig svakt.
 78 Mange arbeidstakere sliter med å bli værende i arbeidslivet på en verdig måte etter fylte
 79 50 år.
- 80 • Kvinner har fremdeles en systematisk svakere arbeidslivstilknytning enn menn, både i
 81 form av andelen i jobb og andelen som jobber deltid. Kvinner står generelt i en svakere
 82 økonomisk posisjon, og er overrepresentert i midlertidige stillinger og i lavlønnsyrker.
 83 Samtidig tar kvinner en større del av de ubetalte omsorgsoppgavene.
- 84 • Arbeidslivet er i endring gjennom nye kontraktsformer og nye former for bedriftsorgani-
 85 sering. Dette skaper et løsarbeidersamfunn der faste ansettelser ikke lenger er norma-
 86 len, og der makt flyttes fra arbeidstakere til arbeidsgiver. Det kan svekke vilkårene for
 87 investering i kunnskap og kompetanse. Omgåelser av lønns- og avtaleverk, økt bruk av

88 innleie og bemanningsbyråer, og mer sosial dumping er en del av dette bildet. Organisa-
89 sjonsgraden er fallende både nasjonalt og internasjonalt, noe som påvirker samfunnsut-
90 viklingen i negativ retning.

- 91 • Innen offentlig sektor har et økende innslag av bedriftsøkonomiske styringsmodeller un-
92 dergravd politisk styring og de ansattes innflytelse. Tilbudet til brukerne svekkes. Det er
93 behov for en tillitsreform i offentlig sektor.
- 94 • Økende flyt av arbeidskraft og tjenester i kombinasjon med konkurranseutsetting og
95 privatisering fører til et voksende lavlønnsproblem. Det gjelder særlig innen tjenestesek-
96 toren.
- 97 • Pensjonsreformen og senere endringer kan vise seg å gi en total pensjon som ikke sik-
98 rer en pensjon å leve av for dagens unge, uføretrygdede, de som mister jobben i en AFP-
99 bedrift før fylte 62 år og de som må gi seg tidlig i arbeidslivet.
- 100 • Fellesskapet, representert ved stat og kommune, møter krav om å levere flere og bedre
101 velferdstjenester uten at innbyggerne skal betale mer over skatteseddelen. Dette utnyt-
102 tes av høyrekreftene til å undergrave fellesskapsløsningene.
- 103 • Raske teknologiske endringer gir økte muligheter for velstand og en forbedret arbeidssi-
104 tuasjon, men øker samtidig risikoen for at flere ikke vil greie å ta del i arbeidslivet. Ut-
105 fordringen blir å sikre relevant og god kompetanse i hele bredden av arbeidstyrken.
- 106 • Menneskeskapte klimaendringer er en av vår tids store utfordringer. Klimagassutslip-
107 pene globalt må reduseres kraftig, i tråd med målene i Paris-avtalen.
- 108 • Internasjonaliseringen av finansmarkedene, utstrakt skatteplanlegging og kompliserte
109 eierstrukturer fører til at eierskap blir mer usynlig for de ansatte og at store overskudd
110 ender opp i skatteparadis. På denne måten unndrar storselskaper seg ansvaret over-
111 for fellesskapet og undergraver velferden.

112 For LO er det et hovedmål å arbeide for en utvikling som går i motsatt retning: Større trygg-
113 het i arbeidslivet, jevnere fordeling, økt likestilling og en sterkere fellesfinansiert velferds-
114 stat. Et godt arbeidsliv og arbeid til alle må være det overordnede målet for politikken.

115 Et velorganisert arbeidsliv med høy organisasjonsgrad er det viktigste premisset for et sam-
116 funn preget av rettferdig fordeling, demokrati og økonomisk og politisk stabilitet. Endring-
117 ene i arbeidsmarkedet kan over tid svekke oppslutningen om det organiserte arbeidslivet,
118 og derigjennom undergrave den norske modellen. Rekruttering av medlemmer er en sen-
119 tral oppgave for LO-forbundene, men det er også et felles politisk ansvar å legge til rette for
120 økende organisasjonsgrad. Sterkere tilknytning til arbeidslivet for den enkelte arbeidstaker,
121 beskyttelse av faglige rettigheter og styrking av de tillitsvalgtes rolle på den enkelte arbeids-
122 plass er virkemidler som kan øke organisasjonsgraden. Økonomiske insentiver vil også
123 spille en rolle. LO har gjennom sin historie vært driver for utviklingen av det norske demo-
124 kratiet og det norske velferdssamfunnet. Vår styrke gjennom antall, representativitet og
125 vilje og evne til å vise samfunnsansvar har gitt oss betydelig innflytelse. Det er en arv og et
126 ansvar vi skal bygge videre på også i fremtiden.

2. Å lære

127

128 Hvordan vi organiserer læring og kompetanseutvikling er nøkkelmekanismer i samfunnet.
129 Det dreier seg om skole og andre utdanningsinstitusjoner, men også om samspillet mellom
130 jobb, privatliv, politikk og organisasjoner. Kunnskap til få gir maktkonsentrasjon. Kunnskap
131 til alle gir frihet. LO har vært en sentral pådriver for den utdanningsrevolusjonen vi har sett
132 de siste 40-50 årene.

133 Lik rett til utdanning og livslang læring er grunnleggende for den enkeltes mulighet til per-
134 sonlig utvikling og samfunnsdeltakelse. Høy kompetanse og gode kunnskaper i alle ledd er
135 et viktig konkurransefortrinn for norsk næringsliv og det sikrer kvalitet på produkter og tje-
136 nester både i privat og offentlig sektor. En godt utdannet befolkning er viktig for et vel-
137 ferdssamfunn med små forskjeller.

138 Skillet mellom førstegangsutdanning, etter- og videreutdanning og realkompetansebygging
139 er blitt mindre tydelig. Grunnopplæringen kan i større grad betraktes som en forberedelse
140 til den livslange læringen som starter for fullt i arbeidslivet. Fagskole-, universitets- og høy-
141 skolesektoren bør få en større rolle i å tilby etter- og videreutdanning tilpasset et arbeidsliv
142 i rask endring og en mer mangfoldig befolkning.

143 LO vil ha et utdanningssystem under demokratisk kontroll, som sikrer at den enkelte får
144 realisert sine evner og anlegg, og der alle gis muligheter til læring uavhengig av bakgrunn.
145 Utdanning skal være et offentlig ansvar, gratis og tilgjengelig for alle. Alle må få reelle og li-
146 keverdige tilbud om barnehage, grunnskole, kulturskole, videregående opplæring og høy-
147 ere utdanning. Karriereveiledningen, herunder rådgivningstjenesten i skolen må styrkes.
148 Norge trenger en kompetansereform som sikrer alle reelle muligheter for livslang læring
149 som kvalifiserer til et arbeidsliv i endring.

150 **LO vil:**

- 151 • Arbeide mot privatisering og konkurranseutsetting i utdanningssektoren i Norge.
- 152 • At alle skal ha gode betingelser for livslang læring og rett til etter- og videreutdanning
153 innenfor økonomiske rammer som gi den enkelte reell mulighet til å delta.
- 154 • At den yrkesfaglige utdanningsretningen, fra grunnskolen via videregående til høyere
155 yrkesfaglig utdanning styrkes.

156 **2.1 Barnehage**

157 Barnehagen er en av de viktigste grunnpilarene i den norske velferdsstaten. Barnehagetil-
158 bud til alle er viktig for å styrke barns utvikling og læring, og motvirke sosiale forskjeller.
159 Deltakelse er ikke minst viktig for utvikling av språkferdigheter. Barnehagen skal være en
160 arena for barns utvikling som gir trygge rammer. Det må være nok voksne, inkludert barne-
161 hagelærere og barne- og ungdomsarbeidere, som legger til rette for barns frie spontane
162 lek, læring og sosialisering.

163 LO er kritisk til at om lag halvparten av alle barnehageplasser er drevet av private leverand-
164 ører, og at markedsandelen til de store kommersielle barnehagekjedene har blitt stadig
165 større. Dette svekker muligheten til langsiktig politisk arbeid for å nå målene samfunnet
166 har satt seg om å styrke barnehagene som en felleskapsarena. Lønnsomheten i

167 barnehagesektoren er langt høyere enn det som ellers er vanlig i privat sektor. LO ønsker
168 at offentlige midler kun skal gå til barnehagedrift, og ikke ende opp som overskudd i kom-
169 mersielle selskaper.

170 **LO vil:**

- 171 • Styrke kvaliteten i barnehagene.
- 172 • Sikre lave priser for alle gjennom redusert makspris.
- 173 • At offentlig finansiering går til barnehagedrift og ikke til privat overskudd.

174 **2.2 Skolefritidsordning**

175 SFO/Aktivitetskolen er en viktig del av mange barns hverdag, og en arena for lek, inklude-
176 ring og læring. Både ressursbruken, kvaliteten og prisen på SFO varierer mye mellom kom-
177 munene. Det er behov for å styrke og forbedre SFO-tilbudet.

178 **LO vil:**

- 179 • Arbeide for en SFO-reform som styrker kvaliteten, reduserer prisen og lovfester retten
180 til SFO.
- 181 • At kvaliteten i SFO-tilbudet skal utvikles, med vekt på lek, inkludering, kreativitet, fysisk
182 aktivitet og praktisk læring, og med god tilrettelegging for barn med særskilte behov.
- 183 • Redusere foreldrebetalingen på SFO.

184 **2.3 Grunnopplæringen**

185 Den offentlige fellesskolen er en viktig bærebjelke i den norske modellen. Skolen skal være
186 inkluderende og bidra til utjevning og utvikling av selvstendige, kreative og reflekterte indi-
187 vider. LO vil arbeide for en helhetlig skoledag, med måltid, leksehjelp og fysisk aktivitet.
188 Kreativ og praktisk kompetanse kommer til å ha stor betydning for framtidens arbeidsliv,
189 næringsliv og samfunnsliv. LO vil derfor arbeide for å styrke de praktisk-estetiske fagene.

190 Grunnskolen må gi barn og unge et tilbud som på en balansert måte forbereder til og ret-
191 ter seg mot både det studieforberevende og yrkesfaglige i videregående opplæring. Frafal-
192 let i videregående opplæring må bekjempes med tidlig innsats, tett oppfølging og satsing
193 på yrkesfag, herunder flere læreplasser.

194 **LO vil:**

- 195 • Styrke den tidlige innsatsen i skolen.
- 196 • At de ansatte i skolen får økt faglig frihet, blir mindre detaljstyrt og at det blir gitt tillit til
197 de ansattes utdanning og kompetanse.
- 198 • At elever og studenter skal få kunnskap om arbeidslivets og dets organisering.

199 **2.4 Fag- og yrkesopplæring**

200 Fag- og yrkesopplæring må sikre en bred og relevant inngang til arbeidsmarkedet som gir
201 muligheter for å møte teknologisk utvikling og ruste den enkelte for et arbeidsliv i rask end-
202 ring. Mulighetene til å ta fagbrev må gjøres tilgjengelig for flere, også de som har fullført vi-
203 deregående opplæring. Samtidig som det legges til rette for at flere kan gjennomføre, må
204 det sikres at fagbrevet holder et høyt faglig nivå. Partene i arbeidslivet har et særskilt an-
205 svar for fag- og yrkesopplæringen. Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) må sikres

206 stor innflytelse på utviklingen i yrkesfagene. De faglige rådene skal ha avgjørende innfly-
207 telse på innholdet i Vg3-læreplanene.

208 Representantene for arbeidstakerorganisasjonene må få fullverdig styrerepresentasjon i
209 opplæringskontorenes styrer. Dimensjoneringen i videregående skole må i større grad ta
210 hensyn til muligheter for å få lærlingeplass. Fylkeskommunen må systematisk rekruttere
211 nye lærebedrifter i samarbeid med partene i arbeidslivet gjennom Yrkesopplærings-
212 nemnda. Elever og lærlinger må få samme rett til rådgiving. Det er behov for mer praksis-
213 opplæring i programfagene.

214 **LO vil:**

- 215 • At unge som velger fag- og yrkesopplæring må få lærlingplass.
- 216 • At flere får mulighet til grunnleggende fag- og yrkesopplæring, og at mulighetene for et-
217 ter- og videreutdanning i eget lærefag og høyere yrkesfaglig utdanning styrkes.
- 218 • Trepertssamarbeidet i fag- og yrkesopplæringen må styrkes, særlig i de nye regionene.

219 **2.5 Universitets- og høyskoleutdanning**

220 LO ønsker likeverdig tilgang til høyere utdanning og at sosiale-, geografiske-, etniske- og
221 kjønnsforskjeller utjevnes i rekruttering til høyere utdanning. Overordnet styring og finan-
222 sierung av utdanningssektoren skal være et offentlig ansvar. Høyere utdanning må ivareta
223 både disiplin-fag, profesjonsfag og yrkesfag, med høy kvalitet og arbeidslivsrelevans. Ram-
224 mevilkårene for profesjonsutdanningene må sikre forskningsbaserte, yrkesrettede og prak-
225 sismære studier.

226 Studiefinansieringen må sikre lik rett til utdanning og bygge opp om heltidsstudenten. Det
227 offentlige må ha en offensiv politikk for utbygging av studentboliger. Studiefinansieringen
228 må knyttes til grunnbeløpet i Folketrygden og økes til 1,5 G. Fullstipendiering skal være et
229 langsiktig mål for finansiering i utdanningene. Vitenskapelig personell og ansatte ved insti-
230 tusjonene må gis gode arbeidsforhold med faste hele stillinger. Universitets- og høysko-
231 leutdanningens faglige innhold, kvalitet, omfang og lengde må samsvare med faglige vur-
232 deringer og samfunnets behov. LO mener demokratiet ved universiteter og høyskoler må
233 styrkes.

234 **LO vil:**

- 235 • Arbeide for tettere samarbeid med arbeidslivet, styrket arbeidslivsrelevans i høyere ut-
236 danning, og mer praksis i studiene.
- 237 • Arbeide for at ansatte ved institusjonene gis faste hele stillinger.
- 238 • Sikre en solid basisfinansiering av forsknings- og utdanningsinstitusjonene.

239 **2.6 Fagskole**

240 Fagskolen er det yrkesfaglige alternativet til universitets- og høyskoleutdanningene, men er
241 lite utbygd. Fagskolen har en viktig rolle som selvstendig utdanningsvei men også som til-
242 byder av etter- og videreutdanningstilbud. Fagskolen må få en særskilt oppgave med å ut-
243 vide den digitale kompetansen hos fagarbeidere. Overgangsordningene mellom Fagskolen
244 og universitets- og høyskoleutdanningene må bedres. Dagens ubalanse i finansieringen av
245 fagskolene er ikke bærekraftig for samfunnet, næringslivet og de mange som skal velge sin
246 yrkesvei.

247 **LO vil:**

- 248 • At det utvikles fagskoletilbud på flere områder og at det samlede tilbudet styrkes kraftig.
249 Det må lages en opptrappingsplan for flere studenter til fagskolene.
- 250 • At det lages en opprykksordning til statlige faghøyskoler etter fastsatte kriterier.
- 251 • At høyere yrkesfaglig utdanning verdsettes høyere i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk
252 (NKR).

253 **2.7 Læring i arbeidslivet**

254 Hele arbeidslivet er, og skal fortsatt være, preget av kunnskapsarbeidsplasser. Vi kan ikke
255 tillate at det utvikles et nytt sjikt av lavkompetansejobber i arbeidslivet. Formaliserte krav til
256 fagutdanning for yrkesutøvelse bør vurderes i flere fagområder for å bidra til kvalitet i tje-
257 nester og produkter og seriøsitet i arbeidslivet. Innbyggere i Norge må få tilbud om kompe-
258 tanseutvikling. Kontakten mellom arbeidsliv og utdanningsinstitusjoner må styrkes.

259 Både offentlige og private virksomheter preges av store omstillinger knyttet til arbeidsme-
260 toder, digitalisering og offentlige reformer. Skal virksomhetene klare de nødvendige omstil-
261 lingene og de ansatte unngå utstøting av arbeidslivet, må de sikres kompetanseutvikling.
262 Ansatte med kort formell utdanning er særlig utsatte og må gis kompetanseutvikling på ar-
263 beidsplassen og bedre vilkår for etter- og videreutdanning. Fagutdanning må bli en mer at-
264 traktiv karrierevei og voksne skal kunne avlegge fagprøve, samtidig som vi må unngå utvik-
265 ling av "fagbrev light". Arbeidslivet preges av høye krav til kompetanse, økt etterspørsel et-
266 ter spesialisert utdanning, doble fagbrev og tverrfaglig kompetanse.

267 Kvalifikasjonsrammeverket må utvikles til å omfatte både formelle og ikke-formelle kvalifi-
268 kasjoner, og for å fremme livslang læring. Det skal være mulig å nå et høyere nivå i kvalifi-
269 kasjonsrammeverket gjennom livslang læring. Styrkede karriereveier for fagarbeidere er
270 også et virkemiddel for likestilling og integrering. Godt samarbeid og et seriøst arbeid med
271 medbestemmelse på arbeidsplassene fremmer gode vilkår for læring i arbeidslivet. De til-
272 litsvalgte er nøkkelpersoner i virksomhetenes arbeid med kompetanse. LO og forbundene
273 må bidra til et konstruktivt og målrettet samarbeid med utdanningsinstitusjonene for å
274 sikre relevant kompetansetilgang og for å sikre kompetanse i et framtidig digitalisert ar-
275 beidsliv.

276 **LO vil:**

- 277 • At kompetanse opparbeidet i arbeidslivet skal kunne dokumenteres og sidestilles med
278 tilsvarende formell kompetanse fra det offentlige skoleverket.
- 279 • Styrke kunnskapsgrunnet om læring i arbeidslivet.
- 280 • Videreutvikle bransjetilpassede kompetanseprogram.

3. Å skape

281

282 Høy verdiskaping danner grunnlaget for privat velstand så vel som offentlig velferd, og
283 skaffer norske arbeidstakere tilgang til jobber av høy kvalitet. Opp gjennom historien er
284 dette sikret gjennom oppbygging av kunnskap og kapital, effektive samfunnsinstitusjoner
285 og et velorganisert arbeids- og næringsliv der arbeidstakerne har medinnflytelse i virksom-
286 hetene. Privat og offentlig sektor er gjensidig avhengig av hverandre. En sterk offentlig sek-
287 tor legger grunnlaget for verdiskaping i bedriftene, mens effektiv verdiskaping i privat sek-
288 tor legger grunnlaget for velferdsstaten. En åpen utenriksøkonomi sikrer tilgang til større
289 markeder, og en bred fellesfinansiert offentlig sektor bidrar til høy omstillingsevne, stabili-
290 tet og forutsigbarhet i økonomien.

291 Den norske samarbeidsmodellen har bred tilslutning blant arbeidslivets parter, myndighet-
292 ene og sentrale forskningsmiljøer, og må legge grunnlaget for norsk økonomisk politikk og
293 norsk arbeidslivspolitikkk framover. Historien har vist oss at også staten har en rolle som ut-
294 vikler og eier i næringslivet. For at vi skal klare omstillingen til et klimavennlig næringsliv er
295 det nødvendig at staten tar på seg et ansvar utover den tilretteleggerrollen staten har hatt
296 de siste årene.

297 **3.1 Økonomisk styring**

298 Hvis Norge også i framtiden skal opprettholde et høyt inntektsnivå og høy levestandard,
299 helsefremmende arbeidsplasser med høy læring og en sterk velferdsstat, krever det et vel-
300 lykket samspill mellom privat og offentlig sektor, mellom sentrale politikkområder og mel-
301 lom partene i arbeidslivet. Som oppdragsgiver må offentlig sektor innrette sin anskaffelses-
302 praksis slik at den bidrar til å fremme klima- og arbeidslivsvennlige løsninger.

303 Det er viktig med en solid og godt regulert finanssektor som er en aktiv samarbeidspartner
304 med norske virksomheter både på nasjonalt og regionalt plan, og i tider med både høy og
305 lav økonomisk vekst.

306 **LO vil:**

- 307 • Bidra til god makroøkonomisk styring og en aktiv arbeidsmarkedspolitikk.
- 308 • Bidra til en koordinert lønnsdannelse som sikrer høy sysselsetting og lav arbeidsledig-
309 het.
- 310 • Jobbe for en aktiv stat som sikrer samfunnsstyring, rettferdig klimaomstilling, velferdsut-
311 vikling, eierskap over våre naturressurser og en aktiv næringspolitikk.

312 **3.2 Partssamarbeid og kompetanse**

313 Samarbeid mellom arbeidslivets parter og myndighetene er sentralt i den norske modellen.
314 Like viktig er samspillet mellom ledelsen og de ansatte ute i virksomhetene. En høy organi-
315 sasjonsgrad både på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden er et viktig konkurransefortrinn for
316 norsk næringsliv.

317 Gode samarbeidsrelasjoner og de ansattes aktive medvirkning og involvering bidrar til in-
318 novasjons- og omstillingsevne. Høyt utdanningsnivå og selvstendige fagarbeidere med høy
319 kompetanse er et norsk konkurransefortrinn. Et arbeidsliv med respekt for formell utdan-
320 ning så vel som erfaringsbasert kompetanse stimulerer til utvikling og innovasjon.

321 **LO vil:**

- 322 • Øke forståelsen for langsiktighet og trygghet i arbeidsforhold som en forutsetning for et
323 godt organisert arbeidsliv.
- 324 • Styrke medvirkning, involvering og samarbeid mellom ansatte, tillitsvalgte, verneombud
325 og ledelse i virksomhetene for å understøtte innovasjon, verdiskaping, produktivitets-
326 vekst og et godt og inkluderende arbeidsliv.
- 327 • Styrke samarbeidet mellom arbeidslivets parter og myndighetene med tanke på over-
328 ordnet økonomisk politikk, sysselsetting, næringsutvikling, inkluderende arbeidsliv (IA-
329 arbeid), forskning og utvikling (FoU) og en framtidrettet arbeidsmarkeds- og kompetan-
330 sepolitikk.

331 **3.3 En aktiv arbeidsmarkeds- og kompetansepolitikk**

332 De nordiske landene har lyktes bedre enn de fleste andre med å forvalte de menneskelige
333 ressurser. Inkluderingsutfordringen er imidlertid økende. Særlig utsatte grupper har fått
334 det mer krevende på arbeidsmarkedet. Med økt flyt av arbeidskraft over landegrensene får
335 ikke utsatte grupper samme drahjelp inn i arbeidslivet under høykonjunkturer.

336 Personer som står langt unna arbeidsmarkedet er særlig avhengig av kontinuitet i tjeneste-
337 tilbudet. NAVs ressurser til oppfølging av brukere må styrkes, særlig for å legge til rette for
338 god avklaring av personer på arbeidsavklaringspenger. Misbruk av arbeidsmarkedstilla-
339 kene må unngås og tiltakene må ikke fortrenge ordinære ansettelser. Antall tiltaksplasser
340 må økes, særlig må man prioritere arbeidsforberedende trening, som ikke er konkurranse-
341 utsatt.

342 **LO vil:**

- 343 • Jobbe for en mer aktiv og målrettet arbeidsmarkedspolitikk med økt vekt på kompe-
344 tanse. Flere må få styrket grunnleggende ferdigheter, muligheter til omskolering og an-
345 ledning til å fullføre videregående opplæring.
- 346 • Opprettholde og forbedre dagpengeordningene for arbeidsledige og permitterte.
- 347 • At alle under 30 år sikres arbeid eller kompetanseheving.

348 **3.4 En åpen økonomi**

349 Situasjonen i landene rundt oss viser hvilken enorm utfordring det er å skape verdier. Lav
350 sysselsettingsgrad, stagnerende verdiskaping og høy gjeld skaper problemer for mange eu-
351 ropeiske land. De veivalgene vi har tatt i Norge har gjort oss bedre rustet for framtiden,
352 men utviklingen i Europa byr også oss på krevende utfordringer. Vår økonomi er sterkt eks-
353 portrettet, særlig mot det europeiske markedet, og avhengig av internasjonale rammebe-
354 tingelser.

355 LO mener at hardt tilkjempede rettigheter og standarder skal legges til grunn når det for-
356 handles om nye handelsavtaler, og krever åpenhet rundt slike avtaler. Arbeidstakeres ret-
357 tigheter og medinnflytelse, herunder retten til tariffavtaler, må ivaretas og beskyttes. Nor-
358 ges høye standarder knyttet til blant annet sosiale rettigheter, helse, miljø og matvarer må
359 beholdes. Slike avtaler må ikke inneholde klausuler som binder opp framtidige regjeringer.
360 Avtalene må heller ikke inneholde aksept for at investorer skal få egne tvistesystemer der
361 de kan kreve erstatning for mulige konsekvenser av demokratiske vedtak i enkeltland.

362 **LO vil:**

- 363 • Bidra til å styrke Norges konkurransevne gjennom koordinert lønnsdannelse og god
364 makroøkonomisk styring.
- 365 • Bidra til å utvikle internasjonale handelsavtaler som sikrer like konkurransevilkår glo-
366 balt, styrker arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter, forbrukerrettigheter, klima
367 og miljø, og samtidig sikrer det nasjonale handlingsrommet knyttet til kontroll og styring
368 med offentlige tjenester.
- 369 • Kreve full åpenhet rundt forhandlingene og at offentlige tjenester ikke åpnes fra norsk
370 side for utenlandske tilbydere i internasjonale handelsavtaler.

371 **3.5 EU og EØS**

372 Våre europeiske naboland og EU er Norges viktigste samarbeidspartnere både økonomisk
373 og politisk og utgjør samtidig Norges største eksportmarked. Et forutsigbart og gjensidig
374 samarbeid er nødvendig for å sikre Norge tilgang til EUs indre marked og rammevilkår som
375 er likeverdige med andre EU- og EØS-land. EØS-avtalen har siden inngåelsen ivaretatt Nor-
376 ges interesser på dette området. I en tid med voksende internasjonal uro, behov for å for-
377 hindre klimakriser, skatteflukt og handelskrig på flere fronter, blir internasjonalt samarbeid
378 og regelverk stadig viktigere. EØS-avtalen er derfor grunnlaget for LOs faglige europapoli-
379 tikk.

380 LO mener at den sosiale dimensjonen i det indre marked må styrkes. Å sikre minimums-
381 regler på arbeidsrettsområdet og hindre sosial dumping må være høyt prioritert. Utvik-
382 lingen har gått i motsatt retning, med angrep på eksisterende rettigheter og færre nye mi-
383 nimumsregler. I tillegg har finanskrisen lagt press på nasjonal lønnsdannelse, kollektive for-
384 handlinger og grunnleggende arbeidstakerrettigheter i flere europeiske land.

385 LO krever en aktiv norsk europapolitikk. Norge må bruke handlingsrommet i EØS-avtalen
386 både for å påvirke utformingen av nytt regelverk og ved gjennomføring i norsk rett. Poli-
387 tiske myndigheter må gjennom kunnskap, en slagkraftig og kompetent forvaltning og sam-
388 arbeid med fagbevegelsen sikre at norske interesser ivaretas. Tidlig innsats i de politiske
389 prosessene vil være påkrevet for å få gjennomslag. Dialog med arbeidslivets parter i forbin-
390 delse med innføring og forvaltning av EU-lovgivning i norsk rett er avgjørende. Reserva-
391 sjonsmuligheten må brukes dersom EU-regler innskrenker nasjonale virkemidler mot sosial
392 dumping og reduserer faglige rettigheter og velferdsordninger.

393 Storbritannias utmelding av EU kan få betydelige konsekvenser for både EU og Norge. Nor-
394 ges samarbeid og handel med Storbritannia må derfor sikres gjennom nye avtaler. LO for-
395 venter at norske myndigheter utreder og utnytter de nye muligheter som kan oppstå ved
396 Storbritannias nye stilling overfor EØS-avtalen.

397 **LO vil:**

- 398 • Kreve at norske myndigheter går imot begrensinger i retten til kollektive kampmidler,
399 det kollektive forhandlingssystemet og retten til nasjonal lønnsdannelse.
- 400 • Kreve at ILOs kjernekonvensjoner tas inn i Menneskerettsloven og ved konflikt går foran
401 annen lovgivning, også lover med tilsvarende forrangsbestemmelser. Norske tariffavta-
402 ler og norsk arbeidslivslovgivning må gis forrang foran EUs regler. Det må startes et ar-
403 beid for å sikre at ILOs kjernekonvensjoner tas inn i Grunnloven.

- 404 • Fremme de ovennevnte hensyn ved vår samfunnsdeltakelse nasjonalt samt på nordisk,
405 europeisk og globalt nivå gjennom NFS, SAMAK, ETUC, ITUC og andre internasjonale
406 samarbeidende organisasjoner.

407 **3.6 Forskning og utvikling**

408 Forskning og utvikling er sentralt for å opprettholde og videreutvikle demokrati, gode vel-
409 ferdstjenester, et konkurransedyktig næringsliv, sysselsetting og framtidig verdiskaping.
410 Staten må sikre langsiktige investeringer i forskning som vil komme hele samfunnet til
411 gode.

412 Finansieringen må støtte opp under den frie forskningen for å sikre ubundet utvikling av ny
413 kunnskap. Næringsrettet forskning og samspill mellom universiteter, høyskoler og bedrifter
414 må også prioriteres. De beste langsiktige resultatene skapes gjennom gode vekselvirk-
415 ninger mellom grunnforskning og anvendt forskning. Styrken som ligger i økt arbeidstaker-
416 medvirkning og bedriftsdemokrati må utnyttes bedre.

417 **LO vil:**

- 418 • Sikre at overordnet styring og finansiering av utdannings- og forskningssektoren skal
419 være et offentlig ansvar.
- 420 • Jobbe for at Norges samlede forsknings- og utviklingsinnsats får et betydelig økonomisk
421 løft.
- 422 • Styrke samfunns-, velferds- og arbeidslivsforskningen, samt forskning på og utvikling av
423 norsk landbasert industri.

424 **3.7 Lavutslippssamfunnet**

425 Klimaendringene er vår tids store utfordring. Vi ser allerede følger av klimaendringer for
426 både natur, samfunnsstruktur, helse og velferd. Det er helt nødvendig å redusere utslip-
427 pene av klimagasser kraftig. Her må alle land bidra til både nasjonale og globale utslipps-
428 kutt, for å begrense global oppvarming i tråd med Parisavtalen. Vårt mål er at Norge skal
429 være et lavutslippssamfunn i 2050. Vi støtter EUs foreslåtte mål om 55 prosent utslippsre-
430 dukasjon innen 2030.

431 «Føre var»-prinsippet, en kunnskapsbasert tilnærming og FNs bærekraftsmål må legges til
432 grunn for miljø- og klimapolitikken. Nasjonale klimatiltak må ha effekt globalt. Både privat
433 og offentlig sektor må innrettes slik at vi kan opprettholde høy produksjon og verdiskaping,
434 der produksjonen er bærekraftig og dreies mot karbonnøytralitet. Vi må bort fra «bruk og
435 kast»-samfunnet. Framtidens løsninger må være sirkulære, og sikre at ressurser har evig
436 liv.

437 Norge har både kompetanse, ressurser og teknologi til å lykkes i det grønne skiftet. Framti-
438 dens jobber skapes med utgangspunkt i eksisterende jobber. Vi må skape nye, anstendige
439 og gode jobber, samtidig som eksisterende jobber trygges. Myndighetene må ta en aktiv
440 rolle i det grønne skiftet, og legge til rette for innovasjon og næringsutvikling. Arbeidslivets
441 parter må involveres bredt for å sikre at overgangen til lavutslippet blir rettferdig og ikke
442 bidrar til økende forskjeller.

443 Norge må fortsette å bidra til at fattige land kan gjennomføre utslippskutt og klimatilpas-
444 ning.

445 **LO vil:**

- 446 • Jobbe for at overgangen til lavutslippssamfunnet er rettferdig, ivaretar arbeidstakere og
- 447 sikrer gode, anstendige jobber.
- 448 • Jobbe for en sterk satsing på fangst og lagring av CO₂ (CCS) i Norge.
- 449 • Gå inn for å styrke statens rolle i å hjelpe fram ny, klimavennlig teknologi, produksjon og
- 450 fornybar energiproduksjon.

451 **3.8 En aktiv næringspolitikk**

452 Norge må føre en næringspolitikk som tar hele landet i bruk. Dette legger grunnlaget for
453 velferdsstaten og bidrar til mindre forskjeller. Alle næringer skal ha mulighet til å vokse
454 fram i Norge, men næringsnøytrale rammebetingelser alene kan ikke være grunnlaget for
455 norsk næringspolitikk. I en verden hvor stadig flere varer og tjenester er utsatt for global
456 konkurranse må vi satse på næringer der Norge har særlige fortrinn. De næringsområdene
457 der vi har ledende posisjoner internasjonalt, og hvor vi har sterke klynger med kunnskap
458 og kompetanse i alle ledd i verdikjeden. LO vil arbeide for å sikre at viktig kompetanse blir i
459 Norge og at norsk næringsliv, privat eller statlig eid, har rammevilkår som gjør det attraktivt
460 å utvikle seg videre her.

461 I et høykostland som Norge er det bare de mest kunnskapsbaserte, produktive og bære-
462 kraftige produksjonsmiljøene som vil klare å overleve. Klare politiske prioriteringer må ligge
463 til grunn for en næringspolitikk som gir mål og retning for utvikling av det kompetanse-
464 grunnlaget vi skal leve av i framtiden. Virkemidler og institusjoner må innrettes for å skape
465 bærekraftig vekst og velstand. Skal Norge lykkes må våre produksjonsmiljøer være teknolo-
466 gisk ledende, bærekraftige og kommersielt i stand til å takle den økende globale konkur-
467 ransen innenfor og på tvers av næringsklynger.

468 Store deler av transportsektoren, produksjonsvirksomheten og byggenæringen er utsatt
469 for konkurranse fra lavkostland. Vår styrke ligger i kvalitet, kompetanse, produktivitet og
470 innovasjon. Målet er å opprettholde og utvikle tjenester og industri som skaper og trykker
471 arbeidsplasser lokalt og nasjonalt. Grunnlaget for innovasjon og de nye arbeidsplassene
472 skapes i og i tilknytning til eksisterende bedrifter. Virkemiddelapparatet må støtte opp om
473 disse næringene og bedriftene. Nordområdene vil være Norges viktigste strategiske sat-
474 singsområde i årene som kommer, som gir muligheter og utfordringer knyttet til forvalt-
475 ning, miljø, næringsinteresser og sikkerhetspolitikk. Norge har et stort ansvar for bærekraf-
476 tig ressurs- og miljøforvaltning, og for å håndheve norsk lovgivning og suverenitet.

477 **LO vil:**

- 478 • Satse på næringer hvor vi har komparative fortrinn og har kompetanse i hele verdikje-
479 den.
- 480 • At politikken og virkemiddelapparatet innrettes for å støtte opp under industriell pro-
481 duksjon i Norge.
- 482 • Jobbe for en aktiv næringspolitisk satsing i nordområdene.

483 **3.9 Produksjon**

484 Norges tilgang på råvarer og fornybare ressurser må utnyttes for å skape verdier og syssel-
485 setting over hele landet. Vi må utnytte vår kompetanse i alle ledd i verdikjeden til industriell

486 bearbeiding av råvarer som olje, gass, vannkraft, mineraler, skog, fisk og landbruksproduk-
487 ter i Norge.

488 Industrien står for store deler av våre eksportinntekter, og bidrar til sysselsetting og ring-
489 virkninger i hele landet. LO mener at stabile og konkurransedyktige rammevilkår er forut-
490 setninger for å styrke industriens del av verdiskapingen og legge til rette for økt industriell
491 produksjon i Norge.

492 En reiselivsnæring med høy kvalitet og innovasjonskraft er viktig for å opprettholde regio-
493 nal verdiskaping. Dette forutsetter at bransjen i større grad klarer å utvikle stabile og at-
494 traktive arbeidsplasser med anstendige lønns- og arbeidsvilkår, gjennom å satse på kompet-
495 tanse i hele verdikjeden.

496 Varehandelens betydning for sysselsettingen, velferden og samfunnet er stor og må tyde-
497 liggjøres. En helhetlig næringspolitikk for bygg- og anleggssektoren vil stimulere disse be-
498 driftene til å investere i teknologisk og organisatorisk utvikling. Årlig tilvekst av biomasse i
499 norske skoger er betydelig og har et stort industrielt potensial som bør utnyttes langt
500 bedre enn i dag.

501 LO mener det må arbeides for å fremme en helhetlig, klimavennlig matproduksjon, som
502 sikrer arbeidsplasser i industrien og primærproduksjonene i hele landet. Maktkonsentra-
503 sjon og monopoldannelser i matvarebransjen utfordrer dette målet. For å sikre kjernepro-
504 duksjonen av norske landbruksbaserte matvarer er det nødvendig å utnytte handlingsrom-
505 met i WTO og andre internasjonale avtaler. Marin sektor vil være en av de viktigste bidrags-
506 yterne til å skaffe verden mat. Det er et stort vekstpotensial i å videreutvikle denne verdi-
507 kjeden i Norge.

508 Viljen til å ta ressursene i bruk, både på land og i havet, har kjennetegnet norsk arbeiderbe-
509 vegelse i næringspolitikken. Ønsket om å avdekke mineralforekomster, forvalte våre fiske-
510 ressurser og utvikle en bærekraftig havbruksnæring og petroleumsnæring har hatt bred
511 oppslutning. Denne ambisjonen har også kjennetegnet utviklingen av rammebetingelser,
512 regelverk og lovgivning. Behovet for langsiktige investeringer krever at rammebetingelsene
513 for næringene må være forutsigbare og stabile. Det må ikke skapes usikkerhet om ad-
514 gangen til å utvinne mineralforekomster og skogressurser eller om langsiktig tilgang på
515 areal for leting etter våre olje- og gassforekomster. Det må derfor føres en aktiv letevirk-
516 somhet slik at drivverdige mineraler og energiressurser kan oppdages, utvikles og settes i
517 produksjon. Åpning av nye områder for petroleumsvirksomhet skal foregå skrittvis. LO me-
518 ner det må legges stor vekt på de helhetlige forvaltningsplanene som balanserer næringe-
519 nes interesser mot andre hensyn. Tillatelser til ny virksomhet skal være basert på et føre-
520 var prinsipp og strenge krav til helse, miljø og sikkerhet.

521 **LO vil:**

- 522 • Utvikle nye og ivareta eksisterende framtidsrettede arbeidsplasser med høy kompet-
523 tanse gjennom hele verdikjeden.
- 524 • Jobbe for økt videreforedling av norske naturressurser.
- 525 • Jobbe for at norsk energiproduksjon og -bruk skal baseres på energikilder i tråd med en
526 bærekraftig utvikling i et globalt perspektiv.

527 **3.10 Statlig eierskap**

528 Statlig eierskap sikrer langsiktig og demokratisk forankret styring av sektorer som er sentrale for samfunnet. Det er særlig viktig at selskaper som forvalter naturressurser, sentral
529 infrastruktur, beredskapsmessig viktige systemer eller sentrale tjenester eies og styres av
530 fellesskapet. Strategisk viktige bedrifter må ha en sterk forankring i Norge.
531

532 Et sterkt statlig eierskap er viktig for å beholde hovedkontor i Norge. Det bidrar til norskba-
533 sert virksomhet og et nasjonalt eierskapsmiljø. Statlig eierskap gir Norge et konkurranse-
534 fortrinn og økt fleksibilitet.

535 **LO vil:**

- 536 • Jobbe for at hovedkontorene i strategisk viktige bedrifter forblir i Norge og at statlige
537 selskaper som forvalter eierskapet til viktige naturressurser og infrastruktur forblir 100
538 % statlig eid.
- 539 • At staten som en sterk eier også utøver et aktivt eierskap i de selskapene den har eier-
540 andeler i.
- 541 • At den statlige eierskapsforvaltningen må videreutvikles gjennom etablering av en ny
542 eierskapsmodell for å sikre nasjonal forankring av eierskapet i selskaper av nasjonal be-
543 tydning.

544 **3.11 Infrastruktur**

545 Effektive og trygge transportløsninger er en forutsetning for å skape næringsutvikling både
546 i distriktene og i sentrale strøk. Transportsystemet har stor betydning for næringslivets
547 konkurransekraft, og satsingen framover må inneholde en økt prioritering av transportkor-
548 ridorer mellom landsdeler og regioner, samt ut av landet. En forsterket satsing på jernba-
549 nen er nødvendig.

550 Hensynet til miljø og klima, spredt bosetting og befolkningens behov for transporttjenester
551 tilsier en satsning på kollektivtransport over hele landet. Særlig i pressområdene vil befolk-
552 ningsveksten kreve at transportveksten i hovedsak skjer kollektivt. Kollektivtransporten er
553 et velferdsgode som tilbys og finansieres gjennom fellesskapet, og må organiseres slik at
554 pengene som brukes kommer de reisende til gode.

555 Energi- og kraftforsyningen skal legge til rette for verdiskaping, sysselsetting og bosetting i
556 hele landet. Vi blir stadig mer avhengig av en sikker energiforsyning.

557 **LO vil:**

- 558 • Arbeide for en opprusting og modernisering av kraftverk og linjenett som gir en prisut-
559 jevning mellom regionene.
- 560 • Arbeide for at transportsystemet settes i stand til å takle veksten i transport på en bære-
561 kraftig måte.
- 562 • Arbeide for at transportpolitikken legger til rette for utvikling av trygge og gode arbeids-
563 plasser med fokus på kvalitet og kompetanse.

564 **3.12 Kultur, idrett og media**

565 Et aktivt og mangfoldig kulturliv er viktig for å gi våre liv et rikere innhold, og bidrar til verdi-
566 skaping, kompetanse, læring, helse og toleranse. Alle skal ha tilgang til og mulighet for

567 deltakelse i kulturlivet. Dette sikres best gjennom offentlige støtteordninger og gratis til-
568 gang for barn og unge til viktige kulturtilbud. For å sikre særlig barn og unges deltakelse i
569 kulturlivet må kulturskolen styrkes, og det må fastsettes en egen forskrift til opplæringslo-
570 ven som regulerer krav til faglig nivå, kapasitet og egenbetaling. Det må finnes gratis biblio-
571 tektilbud i alle kommuner. LO ønsker en systematisk satsing på kultur som næring, og vil
572 arbeide for bedre levekår for kunstnere og for robuste kunst- og kulturelle arbeids-
573 plasser. Vi trenger sterke statlige institusjoner som sikrer et tilbud av høy kunstnerisk kvali-
574 tet og stabile arbeidsplasser over hele landet, og som kan være et samlingspunkt for den
575 frie kulturen. Opphavsretten må styrkes slik at skapende og utøvende kunstneres inntekter
576 sikres.

577 LO vil arbeide for likestilling mellom nynorsk og bokmål. Dette innebærer at alle skal kunne
578 bruke sin målform i arbeidslivet, at det blir god opplæring i begge målformer i skolen, og at
579 mållova følges i praksis. Nynorsk må også ha en naturlig plass i LOs og forbundenes skrift-
580 lige framstillinger. Fysisk aktivitet og idrett gir helse og trivsel. LO vil styrke bedriftsidretten
581 og bidra til å tilrettelegge for fysisk aktivitet i tilknytning til arbeidsplassen. Det skal være et
582 offentlig ansvar å sikre mangfoldet innenfor massemediene. Pressestøtten er sentral for å
583 opprettholde mediemangfoldet i Norge, og må styrkes. Allmennkringkasteren NRK må gis
584 muligheter og ressurser til fortsatt å kunne levere et godt og bredt tilbud på alle flater.

585 **LO vil:**

- 586 • Arbeide for at alle barn og unge skal kunne delta i breddeidrett, korps og andre fritids-
587 aktiviteter, uavhengig av økonomiske forutsetninger.
- 588 • Synliggjøre arbeiderkulturen gjennom et engasjement for de tekniske og industrielle
589 kulturminnene.
- 590 • Arbeide for å styrke det offentliges økonomiske innsats på kunst- og kulturområdet.
591 Minst én prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål.

4. Å jobbe

592

593 Et arbeid å gå til og ei lønn å leve av er grunnleggende menneskerettigheter. Det er viktige
594 betingelser for individets frihet og deltakelse i fellesskapet. Arbeiderbevegelsen har bidratt
595 til å bygge det arbeidslivet vi har i dag gjennom å forhandle fram kollektivavtaler og å
596 kjempe fram rettigheter lovveien. Faste ansettelses er grunnmuren i arbeidslivet. Det sikrer
597 trygghet for arbeidstakerne og kompetanse på arbeidsplassene. Høy yrkesdeltakelse også
598 blant kvinner har bidratt til økonomisk vekst, så vel som økt frihet for større deler av be-
599 folkningen.

600 Både nasjonalt og internasjonalt ser vi en økende grad av individualisering og nedbygging
601 av arbeidstakernes beskyttelse i regelverket. I tillegg ser vi en stadig dårligere etterlevelse
602 av, og et økt press på lovverk, avtaleverk og arbeidslivsstandarder. Det bidrar til reell svek-
603 kelse av arbeidstakernes rettigheter. Sosial dumping, økt bruk av innleie- og bemannings-
604 byråer, nye former for digitalisering, nye forretningsmodeller og uoversiktlige selskapsor-
605 ganiseringer bidrar til en svekkelse av HMS-arbeidet, arbeidsplassdemokratiet og maktba-
606 lansen mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. LO vil arbeide for å videreutvikle det gode ar-
607 beidslivet vi har i Norge, og bekjempe de negative utviklingstrekkene vi er vitne til.

608 **4.1 Tariffpolitikk og faglige rettigheter**

609 Faglige rettigheter er selve fundamentet for et velfungerende og sunt arbeidsliv. Tariffpoli-
610 tikkens kjerneoppgave er å sikre medlemmenes andel av verdiskapingen i form av økt kjø-
611 pekraft, jevn fordeling og sosiale forbedringer.

612 LO vil forsterke hovedavtalene og overenskomstenes betydning, de tillitsvalgtes rettigheter,
613 sikre retten til arbeidskamp og vurdere hvordan ulike kampmidler kan brukes.

614 **LO vil:**

- 615 • Forsvare og forsterke det kollektive avtalesystemet.
- 616 • Jobbe for at bedriftsdemokratiet og de ansattes rett til medbestemmelse på arbeids-
617 plassene styrkes og tilpasses den faktiske styrings- og beslutningsstrukturen i alle typer
618 virksomheter, slik at den blir reell.
- 619 • Jobbe for at det innføres ansatterepresentasjon i styrer og selskap med mer enn ti an-
620 satte.

621 **4.2 Arbeidsliv under press**

622 Et godt arbeidsliv er ikke bare kjennetegnet av anstendige lønninger og en arbeidstid som
623 gjør det mulig å leve hele liv. Å trives på jobben handler også om å ha et ord med i laget om
624 hvordan arbeidsdagen legges opp, å bli behandlet med respekt av arbeidskamerater og le-
625 dere, og å jobbe i et arbeidsmiljø som er trygt og fritt. Mange av disse kvalitetene er under
626 press i deler av arbeidslivet i dag. Undersøkelser viser at flere arbeidstakere opplever
627 større utrygghet for å kunne stå i arbeid livet ut, og for å få en fast jobb. Nesten hver femte
628 tillitsvalgt oppgir at hun eller han har vært utsatt for ubehagelige opplevelser i løpet av de
629 siste tolv månedene, to tredeler av disse har vært utsatt for dette fra sine ledere. Mange
630 steder er også bedriftsdemokratiet på vikende front. Flere arbeidstakere opplever også et
631 press på fritida, enten det er i form av ubetalt arbeidstid mellom ulike oppdrag, en

632 normalarbeidsdag som tøyes, stadig jakt etter større stilling, eller en forventning om «all-
633 tid» å være tilgjengelig på epost eller mobil.

634 Uoversiktlige organisasjonsformer, utstrakt bruk av innleie fra bemanningsforetak, omgæl-
635 ser av arbeidsgiveransvar og i noen tilfeller aggressiv fagforeningsknusing er deler av en ny
636 utvikling som truer med å skru klokka mange tiår tilbake i norsk arbeidsliv. Nye teknolo-
637 giske plattformer innen blant annet transport- og hoteltjenester kan forsterke denne tren-
638 den, med mindre de møtes av kloke politiske reguleringer. For LO er det avgjørende å for-
639 hindre en utvikling i retning av et løsarbeidersamfunn, der et økende antall arbeidstakere
640 står uten ansettelse, der lønningene presses ned, og der klare rammer og spilleregler er-
641 stattes av eiernes vilkårlige makt.

642 I kjølvannet av en utvikling i retning av mer midlertidighet og lavere organisasjonsgrad føl-
643 ger også alvorlig arbeidslivskriminalitet, skatteunndragelser og grov utbytting av de som
644 står aller svakest på arbeidsmarkedet. Ofte er dette arbeidere født i andre land enn Norge,
645 som er sårbare også på grunn av sin manglende kunnskap om norsk samfunnsliv, om
646 norsk språk og om norske fagforeninger. LO vil derfor videreføre sitt sterke engasjement
647 for å styrke arbeidstakernes rettigheter, og forsterke både vår egen og myndighetenes inn-
648 sats mot arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og løsere tilknytningsformer til arbeidsliv-
649 vet. Arbeidstakere skal sikres faste ansettelser hos sin reelle arbeidsgiver, og organisa-
650 sjonsgraden må opp. Allmenngjøringsordningen, som er vårt viktigste enkelttiltak mot so-
651 sial dumping, må styrkes. Det må bli enklere for ansatte å kreve inn lønn og feriepenger.

652 Myndighetene må blant annet se på konkurs- og revisjonslovgivningen, herunder straffer-
653 ammer, revisjonsplikt og konkursskarantene. Kontrollatatenes ressurser og sanksjonsmulig-
654 heter, og samarbeidet på tvers av fagetater, må styrkes. Det er også nødvendig med en
655 gjennomgang og vurdering av hvordan Arbeidstilsynet kan ha en mer aktiv tilsynsrolle, som
656 ikke går på bekostning av tilsynets viktige veiledningsfunksjoner. Det bør innføres et regis-
657 ter over utenlandske tjenesteytere i Norge etter modell av det danske RUT-registeret. Vi-
658 dere må det fortløpende vurderes nye tiltak som kan begrense omfanget av innleie av ar-
659 beidskraft og midlertidige ansettelser.

660 Det offentlige må fortsette å gå foran i arbeidet for et seriøst arbeidsliv. Oslo-modellen og
661 Telemarksmodellen må legge grunnlaget for en «Norgesmodell», der offentlige myndighe-
662 ter stiller krav som sikrer faste ansettelser, fagutdanningenes stilling og styrket organisa-
663 sjonsgrad. Det skal være nulltoleranse for sosial dumping i offentlige anskaffelser, og de
664 gode erfaringene fra byggebransjen må overføres til andre sektorer, som renhold og trans-
665 port. Terskelverdiene for seriøsitetstiltak ved offentlige anbud må senkes, slik at flere an-
666 bud omfattes av seriøsitetsbestemmelser, og det må etableres effektive kontrolltiltak og
667 krav overfor NUF-selskaper, mot konkursskriminalitet og kontraktørvirksomhet.

668 **LO vil:**

- 669 • Styrke allmenngjøringsordningen og senke beviskravet ved krav om allmenngjøring.
- 670 • Arbeide for at det igangsettes en maktutredning om arbeidslivet, der ulike former for
671 omgåelse og tilpasning på arbeidsrettens område ses i sammenheng med bedriftsde-
672 mokrati, ansattes medbestemmelse over egen arbeidshverdag, fallende organisasjons-
673 grad og de tillitsvalgtes verktøy og ressurser.

- 674 • Arbeide for en kraftig opprustning av tilsynsmyndighetene og Økokrim, og at det etable-
675 res en tverretattlig, riksdekkende enhet for inndragning av utbytte fra kriminelle hand-
676 linger.

677 **4.3 Bemanningsbransjen**

678 Innleie fra bemanningsforetak undergraver faste ansettelser, lærlingeordninger og fagkom-
679 petanse i flere næringer. Dette svekker tillitsvalgtes rolle på arbeidsplassene, og derved ta-
680 riffavtalenes betydning. Innleide har også et mer belastende arbeidsmiljø med økt risiko
681 for skader og ulykker, mindre medbestemmelse og mer detaljstyring. I samfunnskritisk
682 infrastruktur, som i luftfarten, truer også atypiske ansettelsesforhold sikkerheten.

683 Løse tilknytningsformer svekker den norske arbeidslivmodellen og gir en arbeidsorganise-
684 ring som fremmer konkurranse på lønnsvilkår fremfor produktivitet, faglighet og kvalitet.
685 Mange land har innført mer omfattende begrensninger på innleie enn hva vi har i Norge,
686 herunder forbud mot innleie i enkelte sektorer. LO vil følge nøye med på utviklingen i ulike
687 deler av arbeidslivet, og gå inn for at innleie fra bemanningsselskap i de mest utsatte områ-
688 dene og bransjene forbys.

689 Myndighetene må ta et selvstendig ansvar for arbeidsmarkedspolitikken, og se den i sam-
690 menheng med både kompetanse- og integreringspolitiske tiltak og virkemidler – ikke hen-
691 vise arbeidsledige til bemanningsselskaper.

692 **LO vil:**

- 693 • Arbeide for at innleie som hovedregel ikke skal være tillatt, og for retten til faste anset-
694 telser.
- 695 • At myndighetene tar et selvstendig ansvar for arbeidsmarkedspolitikken.
- 696 • Jobbe for å forby innleie fra bemanningsselskap i de mest utsatte områdene og bran-
697 sjene.

698 **4.4 Arbeidsmiljø**

699 Et godt arbeidsmiljø er en viktig forutsetning for et arbeidsliv med plass til alle, og hvor de
700 ansattes helse, miljø og sikkerhet ivaretas gjennom medbestemmelse, godt utviklet parts-
701 samarbeid, sterkt lov- og avtaleverk og trygge rammevilkår. Arbeidsplasser med høy grad
702 av tillit, samarbeid, rettferdig ledelse og positive utfordringer i jobben fremmer godt ar-
703 beidsmiljø og god arbeidshelse. Myndighetene og partene må bidra til at arbeidsmiljøtiltak
704 i virksomhetene knyttes til arbeidets innhold og organisering.

705 Godt og systematisk HMS-arbeid skal forankres i virksomheten og være kunnskapsbasert.
706 Tilstrekkelig kunnskap hos arbeidstaker og arbeidsgiver, og muligheter for god kommuni-
707 kasjon gjennom felles språk, er nødvendig for å bygge en god arbeidsmiljø- og sikkerhets-
708 kultur. Det gjelder alt HMS-arbeid, men vi vil spesielt peke på det psykososiale området og
709 tiltak knyttet til vold og trusler om vold, mobbing og trakassering. Alle skader og sykdom-
710 mer som skyldes arbeid skal gi rett til yrkesskadeerstatning.

711 Verneombud, arbeidsmiljøutvalg, tillitsvalgte, bedriftshelsetjeneste og Intensjonsavtalen
712 om et inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) er sentrale virkemidler i HMS-arbeidet. Myn-
713 dighetene må, sammen med partene, legge til rette for pålagt bedriftshelsetjeneste for alle
714 og at BHT-ene må ha fokus på kjerneoppgaver som forebyggende og systematisk

715 arbeidsmiljøarbeid til forskjell fra generelle helsekontroller. IA-avtalen skal bidra til å redu-
716 sere sykefravær og hindre utstøting fra arbeidslivet gjennom et godt og systematisk ar-
717 beidsmiljøarbeid og bidra til å skape gode inkluderingsarenaer i arbeidslivet. Full lønn un-
718 der sykdom for alle arbeidstakere må sikres gjennom å opprettholde gjeldende sykelønns-
719 ordning. LO vil jobbe for et fortsatt sterkt trepartssamarbeid og en ny IA-avtale etter 2022.

720 Tillitsvalgtes opplæring på arbeidsmiljøområdet må styrkes. Verneombud og arbeidsmiljø-
721 utvalgsmedlemmer må få tilbud om årlig faglig oppdatering som påbygg på 40-timers
722 HMS-kurs. Det må etableres en offentlig godkjenningsordning for kurstilbydere i HMS. Ord-
723 ningen med regionale verneombud bør løpende vurderes innført i bransjer der det er hen-
724 siktsmessig.

725 Lov- og regelverk må være utformet slik at det ikke lar seg gjøre å tolke seg vekk fra ar-
726 beidsmiljøkrav ved å endre tilknytningsform, organisasjonsform og forretningsmodell.

727 Styringsteknologi som også kan brukes til kontroll og overvåking på arbeidsplassen utford-
728 rer personvernet. Det kan bidra til stress og uhelse. Det må sikres at nye teknologier ikke
729 brukes til å overvåke ansatte i strid med lov- og avtaleverk. Respekten for lov og avtaleverk
730 må styrkes for å sikre den enkelte arbeidstakers personlige integritet, reell medbestem-
731 melse og informasjon. Det er også nødvendig å vurdere styrking av regelverket på det psy-
732 kososiale arbeidsmiljøområdet.

733 Ansatte og tillitsvalgtes rettigheter ved utsetting av virksomhet på oppdrag må styrkes. Ar-
734 beidstakernes ytringsfrihet må bli reell, slik at ansatte kan ytre seg om forhold på arbeids-
735 plassen og faglige spørsmål som det er viktig for samfunnet å få kunnskap om. Varslings-
736 reglene må styrkes ved å opprette et varslingsombud.

737 **LO vil:**

- 738 • Styrke arbeidsmiljøloven og annet aktuelt lov- og forskriftsverk. Arbeidsmiljøloven må
739 omfatte alle arbeidstakere med mindre de er dekket av annet likeverdig lovverk
- 740 • Videreutvikle IA-avtalen i samarbeid med myndighetene og arbeidslivets øvrige parter.
- 741 • Styrke kontrollatens ressurser og sanksjonsmuligheter.

742 **4.5 Arbeidstid**

743 Nye organisasjonsformer i arbeidslivet, ny teknologi og politiske beslutninger utfordrer
744 normalarbeidsdagen og arbeidstakernes medbestemmelse over egen arbeidstid.

745 Arbeidsmiljølovens logikk der mindre avvik fra loven kan avtales med arbeidstaker, større
746 avvik avtales med (lokale) tillitsvalgte, og omfattende avvik avtales med fagforeninger med
747 innstillingsrett må opprettholdes.

748 Fordi arbeidstidens lengde og organisering, når på døgnet den plasseres og kompensasjon
749 i lov og avtaleverk i stor grad styrer arbeidstakernes liv, er rett til medbestemmelse avgjø-
750 rende og må styrkes. Arbeidstidsordninger skal være slik at arbeidstakernes helse og vel-
751 ferd sikres, og det blir mulig å stå i arbeid til pensjonsalder.

752 Åpnings- og arbeidstider som innebærer at ansatte må arbeide utenfor normalarbeidsda-
753 gen må forutsette medbestemmelse for dem det gjelder. Arbeidsmiljølovens bestemmelse

754 om at søn- og nattarbeid kun er tillatt der arbeidets art gjør det nødvendig må tolkes
755 strengt. Felles fridager for de fleste er bra for individet og for samfunnet som helhet. Hvis
756 søndagen gjøres til en alminnelig arbeidsdag vil det kunne føre til økt behov for godstrans-
757 port og varelevering, noe som igjen vil skape økte utslipp, færre vil kunne ha overskudd og
758 tid til å engasjere seg frivillighet og resultatet generelt vil kunne bli et arbeidsliv med økt
759 press på den enkelte.

760 Arbeidstidsordninger, inklusive fleksible ordninger basert på teknologiske løsninger, skal
761 risikovurderes på lik linje med andre arbeidsmiljøfaktorer. Uheldige helseeffekter av lange
762 arbeidsdager, skift/turnusarbeid og nattarbeid er godt dokumentert, men vi mangler forsk-
763 ning på langsiktige helseeffekter av komprimerte arbeidstidsordninger.

764 Arbeidstidsreformer vil kunne gi et mer inkluderende og likestilt arbeidsliv med flere hele
765 stillinger og større muligheter for flere til å stå i arbeid til oppnådd pensjonsalder. Det vil på
766 ulike måter være behov for arbeidstidsforkortelser framover. Det gjelder tid for å styrke
767 kompetansen, det gjelder reduksjon i daglig arbeidstid eller andre former for arbeidstids-
768 forkortelser. Hvor raskt og omfattende reduksjoner kan skje vil være avhengig av hvor mye
769 av veksten som ellers tas ut i investeringer, i kjøpekraftforbedringer eller andre velferdsgo-
770 der. LO vil følge opp planen for hvordan man kan gå videre med arbeidstidsreduksjoner,
771 herunder 6 timers arbeidsdag/30 timers arbeidsuke.

772 Andelen deltidsarbeidende har over tid gått noe ned i norsk arbeidsliv, men fortsatt er det
773 mange arbeidstakere – hovedsakelig kvinner – som ikke får anledning til å arbeide heltid.
774 Deltidsarbeid svekker den enkeltes muligheter til å forsørge seg selv, både som yrkesaktiv
775 og den dagen man blir pensjonist. Det svekker også tilgangen på kompetent arbeidskraft i
776 en situasjon der behovet er stort.

777 **LO vil:**

- 778 • Forsvare normalarbeidsdagen og styrke fagbevegelsens innflytelse på organiseringen av
779 arbeidstiden. Unntak fra arbeidstidsbestemmelsene skal som hovedregel avtales mel-
780 lom arbeidslivets parter.
- 781 • Sikre retten til hele, faste stillinger for alle arbeidstakere.
- 782 • Arbeide for at søndagen fortsatt skal være en annerledesdag.

783 **4.6 Likestilling og likelønn**

784 Selv om Norge har kommet langt i likestilling mellom kjønnene, er det fremdeles systema-
785 tiske forskjeller. LOs mål i likestillingsarbeidet er at kvinner og menn skal ha like rettigheter
786 og muligheter til utdanning, arbeid, inntekt, velferd og innflytelse. Heltidsjobb og en selv-
787 stendig inntekt man kan leve av er avgjørende for kvinners likestilling.

788 Kvinners lønnsutvikling sikres best gjennom sentrale forhandlinger. Treffsikkerheten på vir-
789 kemidler og tiltak for likelønn og lavlønn må bedres. En bedre kjønnsfordeling innenfor de
790 ulike yrkesgrupper, bransjer og sektorer vil bidra til utjevning av lønnsforskjeller mellom
791 mannsdominerte og kvinnedominerte yrker. LO vil jobbe for høyere verdsetting av kvinne-
792 dominerte yrkesområder. For enkelte grupper med høyere utdanning er det viktig at lønns-
793 forskjellene mellom privat og offentlig sektor utjevnes.

794 Det vi har oppnådd innen likestilling, har ikke kommet av seg selv. Det er fortsatt viktig med
795 en aktiv likestillingspolitikk, en sterk likestillingslovgivning og et godt og effektivt håndhe-
796 vingsapparat. Aktivitets- og redegjørelsesplikten er et viktig strukturelt virkemiddel og må
797 gjelde alle arbeidsgivere. Et eget likestillingsombud vil styrke likestillingsarbeidet. Treparts-
798 samarbeidet må brukes aktivt for å støtte opp under arbeidsgivers ansvar for likestilling og
799 til konkrete og aktive likestillingstiltak. Oppfølging av #metoo og ILO-konvensjonen om vold
800 og trakassering i arbeidslivet må ha høy prioritet.

801 Likestilling i arbeidslivet henger sammen med likestilling i familien. Det er behov for en ak-
802 tiv familiepolitikk som støtter opp under kvinners yrkesdeltakelse. Barnehagen, skolen og
803 andre offentlige tjenester må tilrettelegge for at foreldre til barn med spesielle behov kan
804 delta fullt ut i arbeidslivet. Foreldrepengereordningen må sikre hver av foreldrene minst 40
805 prosent av permisjonstiden og selvstendig opptjeningsrett. Kontantstøtten bidrar til å
806 svekke kvinners tilknytning til arbeidslivet og må avskaffes.

807 Kvinner er mer utsatt for seksuell trakassering, seksuelle overgrep og vold i nære relasjo-
808 ner enn menn. Det offentlige må ta ansvar for forebygging, hjelpetiltak, finansiering og ut-
809 bygging av flere krisesentre, og endring av praksis og holdninger innen politi og rettsappa-
810 rat. Det er viktig å starte tidlig med holdningsskapende arbeid. Derfor må seksualitet,
811 kjønnsroller og likestilling være temaer både i barnehagen og i skolen. Kvinnediskrimine-
812 ring må ses i sammenheng med diskriminering på andre grunnlag, herunder etnisitet,
813 funksjonsnedsettelse og seksuell orientering.

814 **LO vil:**

- 815 • Prioritere likelønn og lavlønnsgupper i tariffoppgjørene.
- 816 • Arbeide for en aktiv familie-, likestillings- og arbeidslivspolitik som styrker kvinners po-
817 sisjon i arbeidslivet.
- 818 • Støtte opp om tiltak som bedrer kjønnsbalansen i utdanning og arbeidsliv.

5. Å dele

819

820 Det er etter hvert en bred internasjonal erkjennelse at de nordiske land har lyktes med å
821 kombinere økonomisk effektivitet og rettferdig fordeling på en bedre måte enn andre land.
822 Det er likevel tegn til at lønnsdannelse og inntektsfordeling i økende grad påvirkes av be-
823 slutninger fattet andre steder enn i lønnsforhandlinger og demokratiske organer. Globali-
824 seringen gir oss inntektsmuligheter, nye opplevelser, ny kunnskap og rikere tilgang på tek-
825 nologi, men betyr også en sterkere påvirkning av vår egen samfunnsforming og fordelingen
826 av goder og byrder. Det kan bety et økt press for større ulikhet. Økende flyt av arbeidskraft
827 og tjenester kan bidra til å presse lønningene nedover.

828 LOs mål er et samfunn der goder og byrder er rettferdig fordelt. Lønnsdannelsen, skatte-
829 systemet, kompetansepolitikken, overføringer og offentlig velferd er de viktigste mekanis-
830 mene for å sikre utjevning. Fagbevegelsen må gjennom brede kollektive forhandlinger bi-
831 dra til økonomisk styring. Der avtaleverket startet som redskap for den enkeltes levekår, er
832 det organiserte arbeidsmarked blitt nøkkelen til både verdiskaping, rettferdig fordeling og
833 økonomisk stabilitet. Et velfungerende skattesystem er en forutsetning for velferdsstaten.

834 **5.1 Fordeling gjennom lønn**

835 Lønnsdannelsen er den viktigste fordelingsmekanismen, fordi den avgjør balansen mellom
836 arbeid og kapital, sikrer inntekt og påvirker sysselsetting, arbeidsløshet, kompetanse og li-
837 kestilling på en avgjørende måte.

838 En samordnet lønnsdannelse, der lønnsøkninger hovedsakelig tas ut gjennom sentrale
839 oppgjør, er en forutsetning for at man kan sikre god fordeling mellom ulike lønnstaker-
840 grupper og gjør det mulig å bruke tariffoppgjørene til å gjennomføre eller understøtte sosi-
841 ale reformer i samfunnet. Frontfagsmodellen ivaretar konkurranseutsatte næringer, gir
842 rettferdig fordeling mellom yrkesgrupper, støtter opp under samfunnsøkonomien og
843 bremser arbeidsledigheten. Frontfagsmodellen skal gi rammer for hele arbeidslivet, men
844 ikke være til hinder for at det kan gis kompensasjon til grupper som systematisk og over tid
845 har blitt hengende etter i lønnsutviklingen. En fortsatt samordnet lønnsdannelse er av-
846 hengig av at organisasjonsgraden opprettholdes. Økt fagforeningsfradrag er et viktig virke-
847 middel.

848 **LO vil:**

- 849 • Sikre arbeidstakernes del av verdiskapingen.
- 850 • Videreføre og styrke frontfagsmodellen og en samordnet lønnsdannelse.
- 851 • Prioritere lavlønsgrupper og likelønn i tariffoppgjørene.

852 **5.2 Fordeling gjennom skatt**

853 Et effektivt og omfordelende skattesystem er avgjørende både for å finansiere velferd og
854 for en rimelig inntektsfordeling etter skatt. De som har mest, må betale mest. Skatt på for-
855 mue er viktig for å bidra til utjamning og rettferdig fordeling.

856 Skattesystemet må innrettes på en slik måte at man sikrer et bredt skattegrunnlag der alle
857 bidrar til fellesskapet, samtidig som man forhindrer skatteflukt og skattetilpasninger. Sels-
858 kaper som arbeider gjennom digitale medier eller plattformer må reguleres på en effektiv

859 måte slik at også disse aktørene bidrar til velferdsstaten. Økt beskatning av finanssektoren
860 vil både kunne bidra til å finansiere velferdsstaten og til bedre fungerende finansmarkeder.
861 Skatteetaten må ha et godt utbygget kontrollapparat for å hindre skatteunndragelser og
862 sikre statens skatteinngang.

863 **LO vil:**

- 864 • Jobbe for et skattesystem som legger til rette for gode rammevilkår for næringslivet,
865 samtidig som det bidrar til rettferdig fordeling mellom ulike grupper i samfunnet og sik-
866 rer finansiering av velferden.
- 867 • Jobbe for økt finansiell gjennomsiktighet og mot skatteflukt, skatteparadiser, korrupsjon
868 og skatteunndragelser.
- 869 • Støtte opp om nasjonale og internasjonale initiativer for en sterkere beskatning av fi-
870 nanssektoren og innføring av skatt på finanstransaksjoner over landegrensene.

871 **5.3 Fordeling gjennom overføringer og offentlig tjenesteyting**

872 Overføringer gjennom velferdsstaten motvirker fattigdom, forsterker utjevningen mellom
873 grupper i samfunnet og omfordeler fra de som har mye til de som har lite der utjevning
874 gjennom lønssystemet eller skattesystemet ikke strekker til. Det gjelder særlig for grupper
875 som står utenfor arbeidsmarkedet, men også for yrkesaktive personer som er avhengig av
876 økonomisk støtte. Trygder og andre støtteordninger må være utformet slik at det er mulig
877 å leve gode liv også om man ikke er i stand til å arbeide. Nivået på overføringene må være
878 tilstrekkelig til at det motvirker fattigdom, ikke minst blant barnefamilier.

879 Universelle, fellesfinansierte og ikke-behovsprøvde velferdsordninger med liten eller ingen
880 egenbetaling fra den enkelte er bærebjelker i den norske velferdsstaten, enten det dreier
881 seg om helsetjenester, utdanning eller annen velferd. En slik innretning betyr mest for de
882 som har minst, men universaliteten sikrer bred oppslutning om velferdsordningene i alle
883 deler av befolkningen. Det er en viktig verdi i det norske samfunnet at alle, uavhengig av
884 økonomi eller klassebakgrunn, har tilgang til de samme tjenestene og institusjonene. Dette
885 styrker tilliten og solidariteten i befolkningen, og virker omfordelende mellom de som har
886 mye og de som har lite.

887 **LO vil:**

- 888 • Jobbe for å styrke universelle, ikke-behovsprøvde ordninger som bærebjelker i den
889 norske velferdsstaten.
- 890 • Arbeide for at alle helsetjenester, herunder tannhelsetjenester, skal være gratis, eller
891 kun med små egenandeler.
- 892 • Opprettholde full lønn under sykdom.

6. Å ta vare på

893

894 For LO er det et grunnleggende mål at flest mulig av samfunnets medlemmer kan forsørge
895 seg selv og sin familie gjennom eget arbeid. En inntekt å leve av sikrer den enkelte frihet til
896 å ta egne valg, og gjør det mulig for alle å ta del i verdiskaping og finansiering av felles vel-
897 ferd. Et samfunn som baserer seg på lønnsarbeid og privat eiendomsrett må samtidig sikre
898 livsopphold også for dem som selv ikke er i stand til å arbeide. Et viktig særtrekk ved den
899 norske modellen er at fellesskapet trår til ved arbeidsledighet, sykdom og uførhet. Dette
900 bidrar til et omstillingsdyktig næringsliv og trygghet for den enkelte.

901 Gode offentlige velferdstjenester, godt folkehelsearbeid, gode læringsvilkår, forebyggende
902 arbeid og god oppvekstpolitikk bidrar til frie og trygge mennesker, som igjen gir skaperkraft
903 og produktivitet. Det er nær sammenheng mellom å skape, å dele og å ta vare på. Velfer-
904 den må omfatte alle. De som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet må sikres et verdig
905 liv, enten det gjelder kortere eller lengre perioder.

906 **6.1 En sterk velferdsstat**

907 Norge trenger en sterk velferdsstat for å sikre rettferdig fordeling av verdiskapingen og
908 gode velferdstjenester til hele befolkningen. Veksten i offentlig sektor bør minst være på
909 nivå med veksten i privat sektor. Dette vil sikre stabilitet i offentlige fellesskapsordninger.
910 Offentlig sektor skal være underlagt politisk styring med basis i faglighet og tillit til de an-
911 satte. Dette vil føre til bedre kvalitet på offentlige tjenester enn dagens markedsstyrings-
912 prinsipper med detaljstyring og fragmentering av ansvar.

913 Flere år med ostepølvekutt og underfinansiering har ført til at ressursituasjonen i flere of-
914 fentlige virksomheter er så anstrengt at de ikke lenger kan oppfylle samfunnsoppdraget sitt
915 på en god måte.

916 **LO vil:**

- 917 • Arbeide for et skattenivå og et skattegrunnlag som er i stand til å bære en godt funge-
918 rende velferdsstat.
- 919 • Sikre det finansielle grunnlaget for velferdsstaten gjennom tiltak for å bekjempe svart
920 arbeid, arbeidslivskriminalitet, skatteunndragelser og korrupsjon.
- 921 • Arbeide for at det gjennomføres en tillitsreform i offentlig sektor.

922 **6.2 Velferd, ikke marked**

923 Markedskreftene er et viktig redskap for produksjon og utveksling av varer og tjenester.
924 Men markedskreftene har viktige begrensninger. Offentlig tjenesteyting og trygdeord-
925 ninger ble gradvis utviklet for å gi bedre kollektive løsninger, større trygghet og mer likhet
926 enn det privat lønnsomhet og markedsmessige forsikringer kan gi.

927 De felles velferdsordningene utfordres av en økende privat rikdom, som gjør at mange kan
928 kjøpe seg bedre eller raskere tjenester i det private markedet enn det som det offentlige
929 klarer å tilby. Dette undergraver ikke bare universaliteten i ordningene, men innebærer
930 også en kamp om kompetent arbeidskraft og er en trussel mot arbeidstakernes rettigheter
931 og pensjonsvilkår. Velferdsordningene må styrkes i takt med den øvrige velstandsutvik-
932 lingen. Forventningene til det offentlige tilbudet, som for eksempel helsevesenet, øker med

933 økt privat velstandsnivå. Det offentlige tilbudet må være så bra at det ikke er behov for å
934 kjøpe et privat tilbud. LO vil arbeide for at spesialisthelsetjenesten kommer under sterkere
935 demokratisk styring og reell folkevalgt kontroll. LO er imot privatisering

936 og konkurranseutsetting av offentlige velferdstjenester. Regnskapsregler for privat sektor
937 må ikke brukes i offentlig forvaltning.

938 **LO vil:**

- 939 • Arbeide for at velferdstjenester skal være fellesfinansierte og eies og drives av det of-
940 fentlige.
- 941 • Styrke velferdsordningene i takt med den øvrige velstandsutviklingen, for å begrense et-
942 terspørselen etter private løsninger.
- 943 • Jobbe for å fjerne muligheter til å ta ut profitt på velferdstjenester

944 **6.3 Trygder, pensjoner og sosialhjelp**

945 Inntektsgivende arbeid og ei lønn å leve av er nøkkelen til livsopphold og selvrealisering. De
946 aller fleste av oss går likevel gjennom livsfaser der vi er avhengige av offentlige ytelser.
947 Disse ytelsene må utformes slik at de gir tilstrekkelig livsvarig inntektssikring og smidige
948 ordninger mellom arbeid og trygd. Barnetrygden må bevares som en universell ordning.

949 Med Folketrygden har Norge et godt utbygget system for alderspensjon og uføretrygd, for-
950 sterket av tjenestepensjoner og avtalefestet pensjon (AFP). Et bredt organisert pensjonssys-
951 tem må sikre muligheten for jobbskifter uten tap av pensjon, kostnadseffektiv forvaltning
952 og premier og ytelser som er like uavhengig av kjønn. Uføre skal skjermes mot levealders-
953 justering, og opptjeningen må skje til 67 år. Tak på samlet uføretrygd må fjernes, og barne-
954 tilleggene må videreføres og økes. Økonomisk sosialhjelp er et supplement til trygdesyste-
955 met og skal bygge på behovsprøving og individuell behandling.

956 **LO vil:**

- 957 • Arbeide for et fellesfinansiert og fellesskapsstyrt pensjons- og trygdesystem der motta-
958 kerne har kontroll over ytelse og forvaltning gjennom demokratiske organer eller gjen-
959 nom tariffesting.
- 960 • Arbeide for at samlet pensjon ved 67 års alder skal gi en inntektsdekning på minst to
961 tredeler av lønn. Det må også gis reell mulighet for å kunne gå av tidligere for de som
962 ikke kan stå i jobb til arbeidslivets slutt.
- 963 • At statlige veiledende standarder ut fra SIFOs satser skal sikre et anstendig og nødven-
964 dig livsopphold.

965 **6.4 Bolig**

Prisen for å etablere seg på boligmarkedet gjennom en selveid bolig er for høy, og en aktiv boligpolitikk er nødvendig for å sikre alle lik rett til tak over hodet og et trygt hjem. Leie-til-eie-ordninger må tas aktivt i bruk. Både stat og kommune må ta større ansvar for de unge som sliter med å komme inn på boligmarkedet. Boliger må gjøres mindre attraktive som spekulasjonsobjekt. Husbanken må bidra med en rimelig og stabil finansiering. Det må bygges flere studentboliger.

966 **LO vil:**

- 967 • Styrke kommunenes muligheter til å bygge og drifte ikke-kommersielle utleieboliger.
- 968 • Sikre Husbanken som viktig aktør i det boligpolitiske og boligsosiale arbeidet.
- 969 • Jobbe for rettferdig skatt på høye formuer og boligverdier som bidrar til et mer balan-
- 970 sert boligmarked.

971 **6.5 Trygghet i hverdagen**

972 Trygghet for liv, helse og verdier er en bærebjelke i en demokratisk rettsstat, og avgjørende
973 for å opprettholde den gjensidige tilliten som har preget samfunn i den nordiske modellen.
974 Denne tryggheten utfordres av fare for, eller frykt for, krig eller krigslignende handlinger,
975 terrorisme, kriminalitet eller naturkatastrofer. Det er derfor viktig å utvikle en totalbered-
976 skap som omfatter både risikoenkjennelse, sårbarhetsanalyse, samfunnsvern og innbygger-
977 nes trygghet. Dette må alltid balansere opp imot hensynet til demokratiske rettigheter og
978 retten til et privatliv.

979 Samfunnssikkerhet og beredskap må forbedres gjennom klargjøring av ansvar, samord-
980 ning og samarbeid mellom offentlige etater og andre virksomheter.

981 Alle barn må sikres gode og trygge oppvekstvilkår. Forebyggende barne- og ungdomsar-
982 beid må lovfestes som et offentlig ansvar. Det kommunale barnevernet må styrkes ved å
983 innføre veiledende bemanningsnormer og systematisk kompetanseutvikling. Frykt for å bli
984 utsatt for kriminalitet virker i seg selv begrensende på menneskers frihet. Målsettingen om
985 lavest mulig kriminalitet må nås gjennom helhetlig prioritering av straffesakskjeden, fra fo-
986 rebyggende arbeid til etterforskning, domfellelse og straffegjennomføring. Politiets faktiske
987 tilstedeværelse må styrkes også i distriktene. LO støtter ikke en generell bevæpning av poli-
988 tiet. Statlige etater og selskaper og regionale, kommunale og frivillige aktører som i felles-
989 skap skal ivareta samfunnsberedskapen må styrkes og koordineres bedre på nasjonalt, re-
990 gionalt og lokalt nivå.

991 Kriminalomsorgen må styrkes slik at målet om redusert tilbakefall til ny kriminalitet etter
992 endt soning kan nås. LOs mål om et samfunn med høyt velferdsnivå og små forskjeller mel-
993 lom folk vil bidra til redusert kriminalitet.

994 **LO vil:**

- 995 • Styrke beredskapsarbeidet og samhandlingen mellom offentlige etater.
- 996 • Ruste opp fengsler, styrke soningens innhold i fengsel og friomsorg, styrke ettervernet
997 og sikre bred og tverrfaglig kompetanse blant ansatte i kriminalomsorgen.
- 998 • Styrke samarbeidet om lokale tiltak for å forebygge kriminalitet, herunder arbeide mot
999 radikalisering og ekstremisme.

1000 **6.6 Innvandring, flyktninger og integrering**

1001 Innvandring gjør Norge til et mer mangfoldig land og er en berikelse for samfunnet. Dette
1002 forutsetter en aktiv integreringspolitikk, og at rasisme, fremmedfrykt og diskriminering
1003 motarbeides både i arbeidslivet og på andre samfunnsarenaer.

1004 Mennesker med minoritetsbakgrunn må vernes mot diskriminering ved ansettelse. Språk-
1005 opplæring, effektiv godkjenning av utdanning fra andre land, satsning på kompetanse og

1006 aktiv arbeidsmarkedspolitikk er viktige elementer for å sikre god integrering og motvirke
1007 tendenser til sosial dumping og økte forskjeller. Det må særlig settes inn tiltak for å inte-
1008 grere innvandrerkvinner i arbeidslivet. Au pair-ordningen har utviklet seg fra å være en ord-
1009 ning for kulturutveksling til å bli en ordning for skjult import av lavinntekts arbeidskraft. LO
1010 mener derfor at ordningen bør avskaffes.

1011 Det er over 60 millioner flyktninger og internt fordrevne i verden. Norske myndigheter må
1012 bistå folk i nød internasjonalt og arbeide for økt trygghet under flukt. Norge må føre en ver-
1013 dig asyl- og flyktningpolitikk i tråd med rådene fra FNs høykommissær for flyktninger, og
1014 legge barnekonvensjonen til grunn for asylbarns opphold i landet. Asylmottak skal primært
1015 drives i offentlig regi med egen anbudsrunder for ideelle organisasjoner.

1016 **LO vil:**

- 1017 • Gå inn for at asylsøkere med kjent identitet og lovlig opphold i Norge får rett til arbeids-
1018 tillatelse. Det samme gjelder ureturnerbare asylsøkere som har fått endelig avslag inntil
1019 retur blir mulig.
- 1020 • At introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger gjøres mer arbeidsrettet, og at
1021 deltakerne får en plan for arbeidsrettet aktivitet og/eller utdanning allerede ved opp-
1022 start.
- 1023 • Arbeide for at enslige mindreårige asylsøkere opp til 18 år skal være barnevernets an-
1024 svar, og arbeidet med barna skal hjemles i barnevernloven.

1025

7. Å mestre internasjonaliseringen

1026 Det norske samfunnet kjennetegnes ved en åpen økonomi og sterk deltakelse på den inter-
1027 nasjonale arena gjennom FN og andre internasjonale organer som fremmer fred, sikker-
1028 het, menneskerettigheter, miljø og utvikling. Vi er et lite land, men en viktig internasjonal
1029 aktør. Det gir Norge store muligheter, et betydelig ansvar, og noen utfordringer.

1030 Jobbkvalitet, velferdstjenester og trygdeordninger er under press. Norsk og internasjonal
1031 fagbevegelse utfordres av globalisering med økt konkurranse, investeringer på tvers av lan-
1032 degrensene og endrede arbeidsmarkeder. Konflikter, krig, teknologisk utvikling, klima-
1033 endringer og økonomiske kriser har ført til omfattende tap av arbeidsplasser, sosial uro, og
1034 økt press mot fagbevegelsen og opparbeidede rettigheter.

1035 **7.1 Demokratibyggning og anstendig arbeid**

1036 Fred, demokrati, sterke faglige organisasjoner og rettferdig fordeling er forutsetninger for
1037 økonomisk og sosial utvikling og bærekraftige samfunn. Faglige rettigheter som retten til
1038 organisering, kollektive forhandlinger, streikerett og ikke-diskriminering er grunnleggende
1039 menneskerettigheter. Fagbevegelsen over alt i verden er et viktig korrektiv til myndighete-
1040 nes politikk. Sterke fagorganisasjoner er en sentral aktør i det sivile samfunn, og bidrar til
1041 en mer rettferdig fordeling av godene. Styrking av faglige rettigheter og forsvar for arbeids-
1042 takernes interesser er kjerneoppgavene i LOs internasjonale arbeid. ILOs agenda for et an-
1043 stendig arbeidsliv legges til grunn for arbeidet, og målet er anstendig arbeid for alle (bære-
1044 kraftmål 8).

1045 LOs solidaritetsarbeid vil bidra til å bygge sterke, uavhengige og representative fagorgani-
1046 sasjoner med godt styresett preget av demokrati og åpenhet. Erfaringsutveksling på sent-
1047 rale felt som forhandling, rekruttering, partssamarbeid, likestilling og involvering av ung-
1048 dom øker sannsynligheten for at samarbeidsorganisasjonene våre klarer å øke antall med-
1049 lemmer og representere alles behov på en effektiv måte.

1050 Migrantarbeidere lever under vanskelige kår. Mange opplever dårlige arbeids- og bofor-
1051 hold, rasisme og seksuell trakassering. Forsvar av migrantarbeidernes rettigheter er en vik-
1052 tig oppgave for fagbevegelsen.

1053 Norsk Folkehjelp er LOs humanitære solidaritetsorganisasjon. LOs forbund og lokale ledd
1054 er viktige aktører i gjennomføringen av solidaritetsarbeidet.

1055 **LO vil:**

- 1056 • Støtte byggingen av sterke, representative og demokratiske fagorganisasjoner interna-
1057 sjonalt, og bidra til at norske myndigheter følger opp ILOs strategi for et anstendig ar-
1058 beidsliv, med særlig vekt på likestilling og kvinners rettigheter.
- 1059 • Gjennom sitt internasjonale arbeid støtte arbeidet med å organisere arbeidstakere i
1060 uformell sektor, migrantarbeidere og andre sårbare grupper.
- 1061 • Arbeide for at det stilles krav om at norske bedrifter med virksomhet i utlandet gjør akt-
1062 somhetsvurderinger, følger etiske retningslinjer og respekterer menneskerettighetene,
1063 herunder faglige rettigheter.

1064 **7.2 Forsvars- og sikkerhetspolitikk**

1065 LO vil arbeide for et balansert nasjonalt forsvar med basis i hjemlige oppgaver. Viktige ele-
1066 menter er også allmenn verneplikt og et landsdekkende heimevern. Norge skal ha en lang-
1067 siktig forsvars- og sikkerhetspolitikk som bidrar til stabilitet og forutsigbarhet. Bruk av
1068 norske styrker i internasjonale operasjoner utenfor NATOs territorium må være folkeretts-
1069 lig forankret og ha FN-mandat. Forsvaret må bidra til samfunnets totalberedskap, og må ha
1070 nødvendig øving, trening og planverk for hendelser og ulykker sammen med andre offent-
1071 lige etater og frivillige organisasjoner.

1072 Norge må legge vekt på samarbeid i Nordområdene og samtidig sikre en aktiv tilstedevæ-
1073 relse for kontroll og håndheving av norsk suverenitet. Ny teknologi, klimaendringer, grens-
1074 ekryssende kriminalitet krever videreutvikling av beredskaps- og sikkerhetspolitikk og et si-
1075 vilt-militært samarbeid. Sikkerhets- og beredskapshensyn tilsier at Forsvaret selv må be-
1076 sitte nødvendig personell og kompetanse, og egner seg dermed ikke for privatisering. Det
1077 er viktig for legitimiteten og tilliten til Forsvaret at det er underlagt demokratisk styring og
1078 kontroll. Det er samtidig viktig å sikre at Forsvaret kan opprettholde nødvendig vedlike-
1079 holdskompetanse i Norge, både som en integrert del av Forsvaret selv, og i form av samar-
1080 beidsavtaler med nasjonal forsvarsindustri.

1081 **LO vil:**

- 1082 • At Norge bidrar til fred og nedrustning gjennom et forpliktende internasjonalt samar-
1083 beid og arbeider for et internasjonalt forbud mot atomvåpen og avskaffelse av biolo-
1084 giske og kjemiske våpen.
- 1085 • Arbeide for et forutsigbart eksportregelverk for forsvarsmateriell og at det innenfor
1086 rammen av NATO utarbeides en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og
1087 salg av våpen.
- 1088 • At Forsvaret sikres tilstrekkelig finansiering for å nå målet om at forsvarsbudsjettet skal
1089 nærme seg to prosent av BNP.

1090 **7.3 Internasjonalt faglig samarbeid**

1091 LO vil ha et tettere nordisk samarbeid både politisk og faglig. LO samarbeider om og sam-
1092 ordner det faglige engasjementet gjennom den Nordiske Faglige Samorganisasjonen (NFS).
1093 Norske myndigheter må bidra til at både norske og nordiske interesser i Europa styrkes
1094 gjennom et aktivt nordisk samarbeid.

1095 LO deltar i utformingen av faglig europapolitikk gjennom medlemskap i Den Europeiske
1096 Faglige Samorganisasjonen (DEFS). Deltagelse i DEFS er LOs viktigste kanal for innflytelse
1097 og påvirkning av utviklingen innenfor arbeid, sosial, utdanning og likestillingspolitikk i Eu-
1098 ropa og EU. LOs samarbeid med DEFS og Den internasjonale Faglige Samorganisasjonen
1099 (ITUC) skal prioriteres.

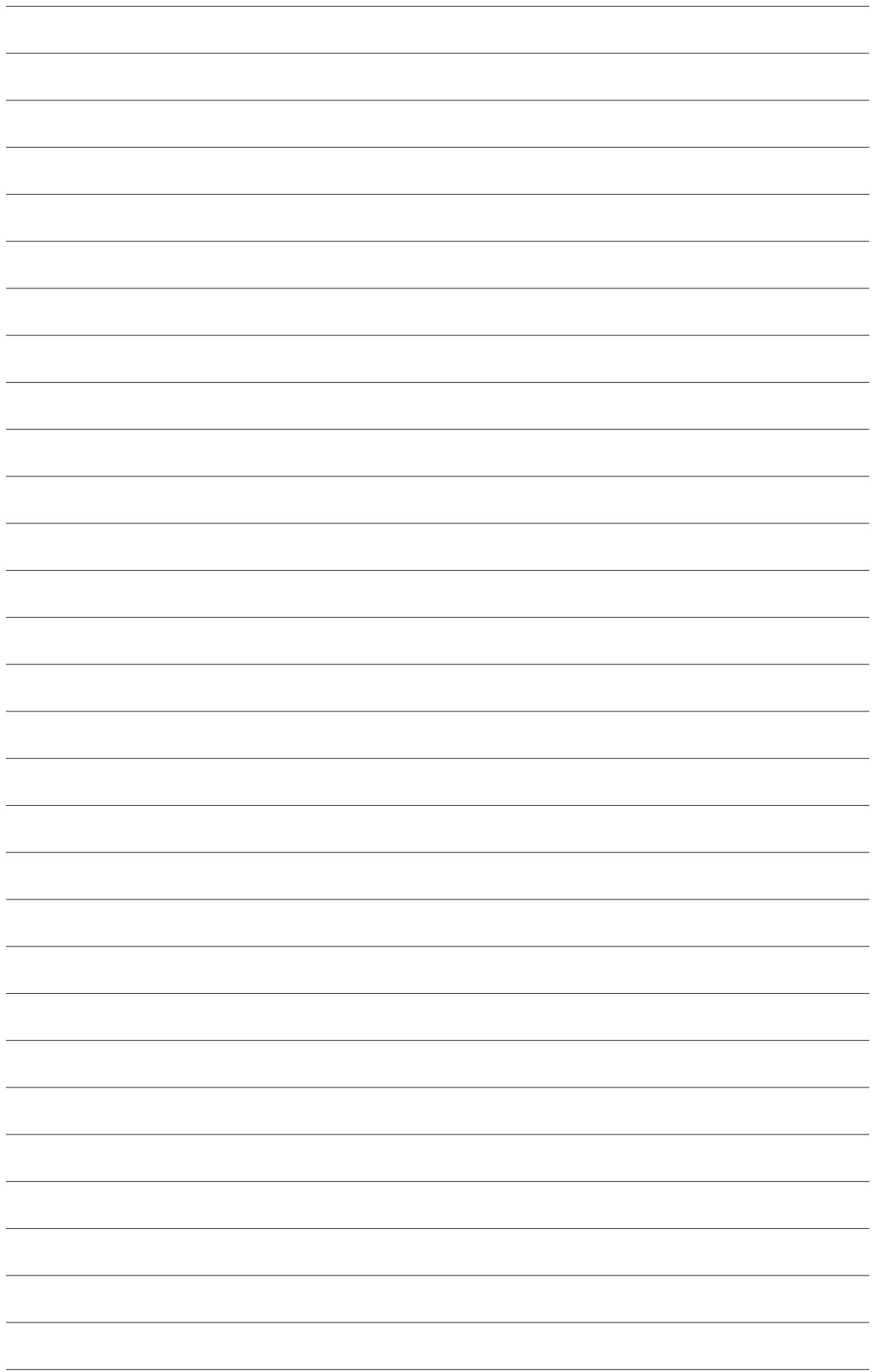
1100 Faglige og sosiale rettigheter er svakt utviklet i EUs nyeste medlemsland og de som eksiste-
1101 rer er under angrep. LO vil bidra til å styrke de faglige rettighetene og den sosiale dialogen i
1102 landene gjennom fondet for anstendig arbeid og trepartssamarbeid. EØS-fondet må vide-
1103 reføres i kommende EØS-finansieringsordninger.

1104 Europeiske samarbeidsutvalg (på engelsk EWC) er samarbeidsforum som har som formål å
1105 ivareta den sosiale dialogen i flernasjonale selskap. Gjennom etablering av EWC kan vi

1106 påvirke beslutninger som tas av flernasjonale selskaper, og som får betydning for ansatte
1107 og arbeidsliv i Norge og Europa.

1108 **LO vil:**

- 1109 • Arbeide for at faglige rettigheter i EU og Europa opprettholdes og videreutvikles.
- 1110 • Styrke samarbeidet med nordisk og europeisk fagbevegelse for å ivareta arbeidstaker-
1111 nes interesser i Europa og delta aktivt på de arenaer som gir fagbevegelsen innflytelse i
1112 europeiske spørsmål.
- 1113 • Bidra til å styrke de faglige rettighetene og den sosiale dialogen i de øst- og sentraleuro-
1114 peiske landene gjennom fondet for anstendig arbeid og trepartssamarbeid.

**Forslag til
LOs organisasjonsprogram
2021–2025**

Debatthefte, del 3

Innhold, del 3

1	1. Innledning	3
2	2. LOs egen organisasjon	4
3	2.1 Lokalt og regionalt arbeid	4
4	2.2 Tillitsvalgte	5
5	2.3 En mangfoldig medlemsmasse	5
6	2.4 LOfavør	6
7	3. Medlemsvekst	7
8	3.1 Rekruttering	7
9	3.2 Medlemsservice og medlemsbevaring	7
10	3.3 Organisering i servicesektoren	8
11	3.4 Selvstendig næringsdrivende	8
12	3.5 Arbeidstakere med høyere utdanning	8
13	3.6 LOs unge medlemmer	9
14	3.7 Ungdomsarbeidet	9
15	3.8 Studentarbeidet	10

1. Innledning

17 LOs mål er å øke organisasjonsgraden i Norge, og å bli den største
18 arbeidstakerorganisasjonen innenfor alle sektorer og yrkesgrupper. LOs styrke og
19 innflytelse ligger i at vi er mange og at vi har en bred organisering, men også i at vi har
20 aktive medlemmer og tillitsvalgte som gis muligheter til å påvirke og utvikle LOs politikk.

21 Det betyr at forbundene må rekruttere flere medlemmer, og at det rekrutteres flere
22 forbund til LO. Dette må særlig prioriteres i bransjer med lav organisasjonsgrad. For å
23 beholde og styrke LOs posisjon i norsk arbeids- og samfunnsliv må rekrutteringen tilpasse
24 seg endringene i arbeidslivet. LO og forbundene må jobbe med medlemspleie og for å
25 synliggjøre sin relevans overfor ulike typer arbeidstakere.

26 LO skal være en hovedorganisasjon som tar helhetlig ansvar for samfunnsutviklingen, som
27 organiserer og mobiliserer i alle deler av norsk arbeidsliv. Det organiserte arbeidslivet står
28 overfor store utfordringer i årene fremover. LO og forbundene skal ha fremtidsrettede
29 strategier for å møte disse utfordringene. Det innebærer å være en organisasjon som
30 forstår samfunnsendringene. Medlemskapet må oppleves relevant og innholdsrikt.

2. LOs egen organisasjon

31

32 LOs dagsorden formes først og fremst av de saker som berører medlemmene, deres
33 arbeidsplasser og deres liv. Endringer og tilpasninger må gjøres jevnlig som følge av
34 samfunnsutviklingen, interne behov og prioriteringer. LO former og formes av
35 samfunnsutviklingen. LO skal være en åpen, endringsvillig og dynamisk organisasjon.

36 Alle aktiviteter og prosjekter som gjennomføres i LO skal ha tydelige målsetninger for å
37 kunne vise til resultater av disse. Erfaringene må brukes til videreutvikling av aktivitet og
38 læring på tvers av forbundsgrensene.

39 **2.1 Lokalt og regionalt arbeid**

40 Gjennom god regional og lokal organisatorisk struktur og en sterk administrativ
41 tilstedeværelse gjennom våre regionskontorer, skal LO ivareta og videreutvikle vår viktige
42 rolle i hele landet.

43 Regionrådene og regionkonferansene er våre organisatoriske verktøy for å informere,
44 involvere, koordinere og skape felles aktivitet ute i regionene. Lokalorganisasjonene er
45 viktige geografiske sammenslutninger av fagforeningene, og er frivilligheten i LO som
46 skaper lokal aktivitet og samordner felles innsats.

47 Forbundene i LOs besluttede organer skal sørge for et helhetlig bilde, en koordinert
48 politikk og organisatoriske tiltak. Det er viktig at vedtakene gjøres godt kjent og når helt ut i
49 alle deler av organisasjonen.

50 Det er svært viktig at informasjonsflyten forbedres og forsterkes ut i alle ledd og at
51 kunnskapen om LO og forbundenes oppbygning blir bedre kjent. Kjernen i LOs
52 administrative og utøvende strukturer er LOs regionkontorer. Disse har et bredt og
53 mangfoldig arbeidsområde og bidrar til å ivareta LOs standpunkter på en rekke arenaer.
54 Dette gjelder områder hvor LO utøver sin samfunnsrolle, som i nærings- og
55 sysselsettingspolitikk, utdannings- og kompetansepolitikk, det fagligpolitiske arbeidet,
56 gjennom organisering og rekruttering og i LOs koordinerende rolle i regionene.

57 Alle regioner har utvalg som skal ivareta arbeidet med LOs arbeid for unge medlemmer,
58 familie og likestilling, og LOfavør.

59 **LO vil:**

- 60 • Arbeide for å videreutvikle og styrke lokalorganisasjonene og det regionale arbeidet for
61 å sikre engasjement nært der politikken formes.
- 62 • Bidra regionalt til skoling om organisasjon, politikk og andre aktuelle temaer i
63 samlinger på tvers av forbundsgrensene, og legge til rette for at LO skal bli mer synlig
64 som samfunnsaktør i regionalt arbeid.
- 65 • Legge til rette for videreutvikling av systemer som gjør informasjonsflyten og arbeidet i
66 lokalorganisasjonene lettere.

67 **2.2 Tillitsvalgte**

68 Godt skolerte, trygge tillitsvalgte og aktive klubber på den enkelte arbeidsplass er LO-
69 forbundenenes viktigste medlemsfordel. Det er disse som setter overenskomstene ut i livet,
70 som ivaretar enkeltmedlemmenes interesser overfor arbeidsgiver og som skaper aktivitet
71 og engasjement på den enkelte arbeidsplass.

72 For at tillitsvalgte skal kunne ivareta sine verv, er det viktig at de skal være både trygge og
73 kompetente i utøvelsen av sin rolle. LO- forbundenenes tillitsvalgte erfarer oftere enn
74 tidligere at forhandlinger og dialog med arbeidsgiver skjer med støtte av juridisk
75 kompetanse. Dette stiller strengere krav til de tillitsvalgte, da den tradisjonelle
76 forhandlingskompetansen ikke oppleves som tilstrekkelig.

77 Flere tillitsvalgte gir tilbakemelding om at de føler seg alene i vervet, uten klubb eller
78 nettverk der de kan få støtte eller råd når de trenger det. Ved hjelp av digitale hjelpemidler
79 kan LO og forbundene styrke sitt informasjonsarbeid overfor sine tillitsvalgte, og gi enklere
80 tilgang til kunnskap og informasjon.

81 For LO og forbundene er det en sentral oppgave å sette de tillitsvalgte i stand til å ivareta
82 disse oppgavene på en best mulig måte gjennom informasjon, skolering,
83 erfaringsutveksling på tvers av forbundsgrenser, samt praktisk støtte i det daglige arbeidet.
84 LO vil styrke sine rolle i utvikling og gjennomføring av skolering både nasjonalt, regionalt og
85 knyttet opp mot enkeltprosjekter.

86 **LO vil:**

- 87 • Bidra til å utvikle arenaer for erfaringsutveksling og digitale møtearenaer for tillitsvalgte
88 på tvers av bransjer og sektorer.
- 89 • Bidra til en styrking av de tillitsvalgets kompetanse.
- 90 • Utvikle digitale hjelpemidler for å gi enklere tilgang til kunnskap og informasjon.

91 **2.3 En mangfoldig medlemsmasse**

92 LO ønsker seg et samfunn med plass til, og muligheter for, alle. Vi ser på det som positivt at
93 Norge er et samfunn med et stort mangfold.

94 Til tross for at vi som samfunn de siste tiårene har tatt store steg i retning av økt aksept for
95 ulike minoriteter, er det fortsatt et viktig arbeid å sørge for reell likestilling mellom
96 mennesker uavhengig av kjønn, etnisitet, religiøs og kulturell opprinnelse, funksjonsevne,
97 alder, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Den samiske befolkningen og
98 andre nasjonale minoriteter har utfordringer knyttet til diskriminering som må tas på alvor.
99 I LO-fellesskapet skal man føle seg hjemme og likeverdige.

100 Fagbevegelsen skal være en trygg arena for å engasjere seg og ta ansvar. Målet om
101 likestilling forutsetter en bevisst holdning til kjønnsbalanse i styrer, råd og arrangementer
102 som ledere og tillitsvalgte har et ansvar for å følge opp på alle nivåer. Det skal være
103 nulltoleranse for seksuell trakassering, og arbeidet med forebygging og bevisstgjøring skal
104 følges opp og institusjonaliseres.

105 LO skal videreutvikle det holdningsskapende arbeidet mot diskriminering og rasisme. Vi
106 skal arbeide for å få økt kunnskap om minoritetsbefolkningens utfordringer i arbeidslivet,

107 og skape større forståelse for barrierene mennesker med minoritetsbakgrunn fremdeles
108 møter i arbeidslivet og i fagbevegelsen. En viktig del av dette er å styrke rekrutteringen og
109 skoleringsen av mennesker med ulik minoritetsbakgrunn. Tillitsvalgte skal få bedre
110 kompetanse i å avdekke og håndtere diskriminering på vegne av medlemmer.

111 **LO vil:**

- 112 • Aktivt rekruttere og skolere medlemmer og tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn.
- 113 • Arbeide for å få kunnskap om minoriteters utfordringer i arbeidslivet.
- 114 • Arbeide for å sette organisasjonen i best mulig i stand til å forebygge seksuell
115 trakassering.

116 **2.4 LOfavør**

117 LOfavør skal understøtte LOs organisatoriske hovedmålsetning om å være den ledende
118 arbeidstakerorganisasjonen i Norge gjennom å bidra til flere nye medlemmer og større
119 medlemslojalitet. I tillegg til tariffavtaler, tillitsvalgte og aktive klubber er LOfavør en viktig
120 del av LO-forbundenes medlemsfordeler.

121 LOfavør skal videreføres og videreutvikles i kongressperioden. Målet er at LOfavør skal bli
122 det mest kjente og foretrukne fordelsprogrammet blant forbundenes medlemmer.

123 Medlemmene skal oppleve fordelene som gode, attraktive og relevante. LOfavør skal tilby
124 medlemmene trygghet i privatlivet og synliggjøre fellesskapet i fagbevegelsen gjennom
125 kommunikasjon. LOfavør skal videreutvikle den teknologiske plattformen for å nå
126 medlemmene og hele tiden arbeide for for å bli mest mulig relevant for den enkelte.

127 Det er LO og forbundene som eier og er beslutningstakere for LOfavør. Medlemmene kan
128 fremme forslag til endringer i programmet eller nye produkter gjennom forbundene eller
129 de lokale LOfavør-komiteene.

130 LOfavør skal fortsatt være et selvbærende og selvfinansierende fordelsprogram. For å nå
131 disse målene må LOfavør ha aktive og seriøse leverandører. De må levere
132 konkurransedyktige produkter med god kvalitet, som ivaretar hensyn til miljø og bærekraft,
133 samt LOs etiske retningslinjer.

134 **LO vil:**

- 135 • At LOfavør skal bidra til rekruttering og økt medlemslojalitet i LO-forbundene.
- 136 • At medlemmer og potensielle medlemmer skal få økt kunnskap om innholdet i LOfavør i
137 kongressperioden.
- 138 • At det skal utvikles nye produkter og tjenester gjennom LOfavør som bistår forbundene
139 og de tillitsvalgte i arbeidet med å øke organisasjonsgraden.

3. Medlemsvekst

140

141 3.1 Rekruttering

142 LO vil understøtte forbundenes rekrutteringsstrategier og sammen bidra til å videreutvikle
143 det tverrfaglige rekrutteringsarbeidet. Spesielt fokus må rettes inn på områder med lav
144 organisasjonsgrad og der LO står i fare for å svekkes. Dette innebærer økt innsats i
145 bransjer preget av lav lønn og usikre arbeidsforhold, og et styrket arbeid for å rekruttere
146 medlemmer med høyere utdanning.

147 Det er et mål for LO og forbundene at unge arbeidstakere skal velge å organisere seg i et
148 LO-forbund.

149 En felles utfordring for alle forbund er medlemsendringer og frafall som følge av
150 jobbskifte. Mange er ikke oppmerksomme på at de mister rettigheter og forsikringer i slike
151 sammenhenger. Arbeidet med å begrense medlemslekkasje må ha høy prioritet i
152 forbundene. Erfaring fra prosjekter i flere forbund viser at systematisk oppfølging av disse
153 fører til høy grad av gjenvinning av medlemskap.

154 Innenfor enkelte bransjer er det hard konkurranse om medlemmene og det betyr at det er
155 behov for å finne nye kreative løsninger i rekrutteringsarbeidet. Det bør tas initiativ til
156 dialog mellom forbundene om hvordan medlemstilbudet og innholdet i medlemskapet skal
157 utvikles.

158 3.2 Medlemsservice og medlemsbevaring

159 Den teknologiske utviklingen i samfunnet fører til endringer i krav og forventinger hos våre
160 målgrupper. Forventinger om kontinuerlig tilgjengelighet og rask responstid stiller både
161 større og andre krav til førstelinjetjenesten og tekniske løsninger enn tidligere.

162 Det samme gjelder medlemmer og potensielle medlemmers behov for enkle og raske
163 løsninger, som handler om tilgjengeligheten av informasjon, og om hvordan et
164 medlemskap kommuniseres. Målgruppens krav til kvalitet på tjenester tilsier at LO og
165 forbundene må styrke sin kompetanse på digitale løsninger, og kontinuerlig kvalitetssikre
166 de løsninger som er valgt i førstelinjetjenesten.

167 Digitale løsninger blir et viktig supplement for medlemsservice i fremtiden, men vil ikke
168 kunne erstatte arbeidet i førstelinjetjenesten. Det vil alltid være behov for menneskelig
169 vurderingsevne og skjønn i behandling av henvendelser, eller plassering av medlemmer i et
170 landskap hvor organisasjonstilhørigheten ikke alltid er like tydelig.

171 Arbeidet med medlemskapsendringer og medlemspleie vil fortsatt være viktig i den
172 kommende kongressperioden

173 LO vil:

- 174 • At LO og forbundene i perioden skal styrke medlemsservicen gjennom digitale
175 løsninger.
- 176 • At LO og forbundene i perioden skal kartlegge hvordan man kan synliggjøre innholdet i
177 medlemsfordelene.

- 178 • Tilrettelegge for kompetanseheving i førstelinjetjenesten i forbundene.

179 **3.3 Organisering i servicesektoren**

180 Servicesektoren omfatter i dag om lag $\frac{3}{4}$ av sysselsetting og en nær tilsvarende andel av
181 verdiskapingen i Norge. Servicesektoren omfatter en rekke bransjer preget av store
182 utfordringer knyttet til lave lønninger, svak arbeidsorganisering og mye deltid. Dette
183 henger sammen med lav organisasjonsgrad og tariffavtaledekning. Servicesektoren har
184 også store innslag av arbeidsinnvandring, og etniske minoriteter, som gjør deler av
185 sektoren til en viktig inkluderingsarena.

186 **LO vil:**

- 187 • I samarbeid med forbundene forsterke og videreføre arbeidet med organisering i
188 servicesektoren i form av tverrfaglige sentrale innsatser.
- 189 • Regionene skal utvikle og gjennomføre egne organiseringstiltak, som ledd i en felles
190 strategi.
- 191 • Gjennomføre fellesskoloringstiltak av tillitsvalgte i servicesektoren.

192 **3.4 Selvstendig næringsdrivende**

193 Det er en naturlig forlengelse av LOs engasjement å arbeide for selvstendig
194 næringsdrivende og frilanseres arbeidsvilkår. Dette fordi mange av de selvstendige har et
195 tilsvarende avhengighetsforhold til oppdragsgiver som ansatte har til sin arbeidsgiver.
196 Totalt finnes det over 330 000 selvstendig næringsdrivende i Norge i dag. Rundt 200 000
197 har det som eneste eller viktigste inntektskilde. For noen byr tilværelsen på mer frihet og
198 fleksibilitet, for andre utrygghet og ustabilitet. LO kan ikke tilby selvstendige tariffavtale
199 eller klubber med lokale tillitsvalgte. Men erfaring fra forbundene i LO som allerede har
200 selvstendige medlemmer, viser at ulike typer medlemsbistand er verdifull for dem.

201 **LO vil:**

- 202 • Videreutvikle og forsterke samarbeidet med LOfavør og deres medlemstilbud knyttet til
203 de behov som selvstendig næringsdrivende har.
- 204 • Bidra til å fremme forbundenes felles politiske interesser vedrørende nærings-,
205 samfunns- og arbeidsmarkedspolitikk knyttet til selvstendig næringsdrivende.
- 206 • Utvikle medlemstilbud tilpasset selvstendige i samarbeid med forbundene.

207 **3.5 Arbeidstakere med høyere utdanning**

208 Andelen yrker som krever høyere utdanning øker. LO og forbundene skal sammen arbeide
209 for å øke organisasjonsgraden innenfor disse yrkene. Vi må beholde og styrke vår posisjon
210 i arbeidslivet, og bygge grunnlaget for en sosial og rettferdig tariffpolitikk. Det er
211 avgjørende for LO og forbundene at vi fellesskap styrker og moderniserer organisasjonen
212 til å møte endringene i arbeidslivet.

213 Arbeidstakere med høyere utdanning står ovenfor de samme utfordringene i arbeidslivet
214 som andre arbeidstakere. Tverrfaglige samarbeid på arbeidsplassen bør reflekteres i valg
215 av hovedorganisasjon, slik at faglig fellesskap og kompetanse forsterkes gjennom felles
216 organisering. Høyskole- og universitetsutdannede har behov for en sterk fagbevegelse. Det
217 må legges vekt på å synliggjøre LOs engasjement for denne gruppen.

218 **LO vil:**

- 219 • Arrangere årlige konferanser som tar opp dagsaktuelle temaer innenfor arbeidslivet.
- 220 • Tilrettelegge for arenaer hvor medlemmer med samme bakgrunn kan møtes.
- 221 • Gjennom utadrettet aktivitet synliggjøre LO som det naturlige førstevalget, og gjøre oss
- 222 attraktive og relevante for medlemmer med høyere utdanning.

223 **3.6 LOs unge medlemmer**

224 Årene mens du går på skole, studerer og er i arbeidslivet for første gang kan være preget
225 av store forandringer. De fleste trives på lærestedet sitt og på arbeidsplassen. Likevel er
226 det mange som ikke vet hvilke plikter og rettigheter de har. Da skal det være en trygghet å
227 vite at du er medlem av en fagorganisasjon som ivaretar dine interesser. LO skal være den
228 største arbeidstakerorganisasjonen blant unge til og med 35 år. En viktig prioritering i LOs
229 ungdoms- og studentarbeid er å være tilstede der unge er; på ulike
230 utdanningsinstitusjoner og arenaer for læring. Unge arbeidstakere er positive til
231 fagforeningsmedlemskap. Tidlig bevisstgjøring av skoleelever, lærlinger og studenter
232 gjennom LOs ungdoms- og studentarbeid er avgjørende for å sikre rekruttering av
233 morgendagens arbeidstakere.

234 For at vi skal klare å rekruttere flere unge er det relevant å se på om LO og forbundene
235 treffer i sin tilstedeværelse og sitt medlemstilbud. LO vil i løpet av kongressperioden ta
236 initiativ sammen med forbundene for å se på videreutvikling og modernisering av
237 medlemstilbudet til de unge.

238 LO har ansvaret for koordinering og oppfølging av fellesaktiviteter som forbundene er enig
239 om skal gjennomføres. Noen eksempler på viktige fellesaktiviteter er sommerpatruljen, LO-
240 studentene og lærlingepatruljen.

241 For LO har det hatt stor verdi å kunne samarbeide om å finne politiske løsninger med
242 Arbeiderpartiet. Derfor er det viktig for LO å styrke det fagligpolitiske samarbeidet med den
243 største politiske ungdomsorganisasjonen, AUF, og andre organisasjoner slik at våre unge
244 medlemmer kan bidra til å påvirke den politiske utviklingen.

245 **3.7 Ungdomsarbeidet**

246 LOs sommerpatrulje er helt sentral i LOs arbeid overfor unge arbeidstakere.
247 Sommerpatruljen sikrer unge arbeidstakeres interesser og synliggjør betydningen av LOs
248 arbeid for et trygt og godt arbeidsliv. Deltakelse i sommerpatruljen gir viktig skoleing og
249 kunnskap til fremtidige tillitsvalgte. LO vil videreutvikle og styrke sommerpatruljen. Det er
250 et mål for LO at deltagelse i patruljen øker og at flere bedrifter blir besøkt.

251 Lærlingene er fremtidens fagarbeidere. Lærlingene er en del av det ordinære arbeidslivet
252 og har behov for medlemsfordelene og fellesskapet medlemskapet gir. LOs
253 lærlingepatrulje skal bidra til å hjelpe lærlingene og gi dem verktøyet som er viktig for at
254 læretiden skal bli så god som mulig. Det er et mål for LO å øke rekrutteringen av lærlinger
255 til LOs forbund. LO skal i samarbeid med forbundene sørge for at lærlingepatruljen blir
256 gjennomført hvert år gjennom hele kongressperioden.

257 **LO vil:**

- 258 • Drive oppsøkende og informerende virksomhet blant elever, lærlinger og unge
259 arbeidstakere samt legge til rette for samarbeid og fellesaktiviteter mellom LO og LOs
260 forbund.
- 261 • Videreutvikle og forsterke ungdomsarbeidet. LO og forbundene har et felles ansvar for å
262 prioritere ressurser og sørge for økt deltagelse i LOs sommerpatrulje og LOs
263 lærlingepatrolje.
- 264 • Videreutvikle og forsterke LOs medlemstilbud for unge medlemmer.

265 **3.8 Studentarbeidet**

266 Antallet studenter og yrkesaktive med høyere utdanning har økt de siste 20 årene. Denne
267 målgruppen utgjør i dag en sterkt voksende gruppe som fortsatt vil være vesentlig del av
268 arbeidslivet i Norge. Undersøkelser fra Fafo viser at yngre arbeidstakere med høyere
269 utdanning velger sin organisasjonstilknytning tidlig. Det er derfor helt avgjørende for å
270 lykkes med studentarbeidet og for fremtidens organisasjonsgrad at forbundene
271 samarbeider og tenker langsiktig. Over halvparten av studentene som melder seg inn i et
272 av LOs forbund under studietiden fortsetter å være medlem i et forbund når de går ut i
273 arbeidslivet. Dette viser at LO må være synlige ved studiestedene. LOs studentmedlemskap
274 har ikke samme utdannings- eller profesjonsavgrensing som i andre hovedorganisasjoner.
275 Det betyr at LO-forbundene med noen unntak ikke uten videre kan forvente å beholde
276 medlemmene, siden disse kan ende på arbeidsplasser der andre LO-forbund organiserer.

277 LO skal være den største hovedorganisasjonen blant studenter og de med høyere
278 utdanning. LO-studentene skal tilby studenter og studentmedlemmer faglige kurs og
279 foredrag, et sosialt fellesskap, samt knytte arbeidslivet og studenttilværelsen tettere
280 sammen. LO-studentene skal drives av og for studentene og være knyttet til studiestedet.

281 LO vil tilrettelegge for møteplasser hvor man setter studentpolitikk på dagsorden,
282 eksempelvis LOs studentpolitiske konferanse. I tillegg må det legges til rette for samarbeid
283 og felles aktiviteter med andre organisasjoner som engasjerer seg i studentpolitikk.

284 Det er et mål for kongressperioden at alle forbund skal ha samme medlemsfordeler i
285 LOfavør-konseptet, og den samme kontingenten.

286 **LO vil:**

- 287 • Videreutvikle LO-studentene som studentlag på studiesteder i hele landet.
- 288 • Utvikle innholdet i studentmedlemskapet.
- 289 • Legge til rette for samarbeid med studentorganisasjoner.

